

УРСУЛА ЛЕ ГУИН ПЪТЯТ НА ЕДНА ЖЕНА КЪМ СВОБОДАТА

Част 4 от „Яйоуе и Уерел“

Превод от английски: Мария Кръстева, 1997

chitanka.info

1. ШОМЕКЕ

Моят скъп приятел ме помоли да разкажа историята на своя живот, защото смята, че тя може би ще представлява интерес за хората от други светове и времена. Аз съм обикновена жена, но преживях големи сътресения и имах предимството на собствен гръб да разбере какво е робството и какво свободата.

Научих се да чета и пиша едва на зрели години — това е единственото ми извинение за евентуалните грешки в тази повест.

Родих се като робиня на планетата Уерел. Тогава ми викаха Шомекевата Радосе Ракам: сиреч собственост на Шомекевия род, внучка на Досе, внучка на Камие. Въпросният род владееше имение на източния бряг на Вое Дайо. Досе бе моята баба, Камие пък е Всевишният Бог.

Семейство Шомеке притежаваха четиристотин асети. Повечето от тях работеха на полето, произвеждаха геде, пасяха добитъка сред крайбрежните ливади, трудеха се в мелницата или като чевръста прислуга в домакинството. Господарите ми са били влиятелни хора в миналото. Нашият собственик беше видна политическа фигура и често пътуваше до столицата.

Асетите носеха името на бабите си, понеже те ги отглеждаха от малки. Майките превиваха гръбнак по цял ден, а бащи нямаха. Жените обикновено имаха деца от няколко партньори. Дори и бащата да знаеше чие е детето, той не можеше да се грижи за него. Всеки момент го грозеше опасността да бъде преместен другаде. Здравите младежи рядко се застояваха за по-дълго при нас. Ако успяваха да вземат висока цена за тях, ги изпращаха в разни имения или във фабриките. Ако не струваха много, им изцеждаха и последната капка пот, докато умрат.

Виж, жените ги продаваха неохотно. Девойките се държаха за работа и за възпроизводство, стариците — да наглеждат потомството и да стопанисват колонията. В някои имения робините раждаха всяка година, ала тук повечето се бяха отървали с по две-три деца. Шомеке

не искаха мъжете непрекъснато да се съвкупяват със слабия пол. Бабите бяха на тяхна страна и строго пазеха по-младите уерелианки.

Говоря за мъже, жени, деца, но вие сигурно добре разбирате, че съвсем не ни наричаха така. Така *се наричаха* само собствениците. Ние бяхме роби и робини и аз сега ще продължа с тия думи, макар да не съм ги чувала, нито използвала дълги години, а и никога на тази благословена земя.

Мъжката част на колонията, известна като порталната, се управляваше от босовете. Това бяха роднини на семейство Шомеке и хора, наети от тях. От вътрешната страна живееха дечурлигата и робините. Тук двама евнуси формално изпълняваха ролята на шефове, но всъщност всичко се ръководеше от стариците. Нищо в лагера не ставаше без знанието им.

Ако те кажеха, че ей този асет е много болен и не може да работи, го освобождаваха от задълженията му. Понякога стариците успяваха да отърват някой роб да не бъде продаден или пък младо момиче да не забременява от повече мъже; дори по изключение даваха противозачатъчно. Всички в колонията се подчиняваха на техните съвети. Ала щом си позволяха да стигнат твърде далеч, босовете им налагаха бой с камшик или се разпореждаха да ги осакатят жестоко. Когато бях дете, често срещах едра жена, която наричахме прабаба. Бе с извадени очи и език. Мислех си, че това се дължи на преклонната ѝ възраст. Уплаших се, че и езикът на моята баба Досе ще се разложи в устата ѝ. Казах ѝ го. Тогава тя ми отговори:

— Той няма да стане по-къс просто защото не е дълъг.

Живеех в лагера. Майка ми ме беше родила там и останала при мен, за да ме гледа три месеца. После ме бяха отбили с краве мляко и мама се върнала в Къщата. Нейното име бе Шомекевата Райоуа Йоуа. Тя беше светлокожа, както повечето асети, много красива, с тънки китки и глезени и нежни черти. И баба ми спадаше към същия „десен“, обаче аз бях тъмна, по-тъмна от всички в колонията.

Йоуа идваше да ме вижда, евнусите я пускаха да мине през тяхната врата с подвижна стълба. Веднъж ме завари да се мажа със сивкава пръст по тялото. Скара ми се, а аз ѝ обясних, че искам да съм като другите момичета.

— Слушай, Ракам — подхвърли ми, — та те са хора от калта и никога няма да се измъкнат оттам. Ти си по-добра от тях. И ще бъдеш

красавица. Защо смяташ, че си толкова черна? — Нямах и представа какво може да има предвид. — Някой ден ще ти кажа кой е баща ти — заяви тя, сякаш ми обещаваеше скъп подарък.

Единственото, което знаех до момента по този въпрос, бе, че жребецът на семейство Шомеке (особено ценно животно!) се използва за разплод на кобили и от други имения. Изобщо не бях предполагала, че жената зачева от мъж.

Същата вечер се похвалих на баба си:

— Аз съм хубава, защото черният жребец ми е баща!

Досе ме удари по главата тъй силно, че паднах и заплаках.

— Да не съм те чула повече да говориш за баща си!

Не бях забравила, че мама и баба са в някаква вражда, но едва след време успях да науча причината. А дори и сега не съм сигурна, че разбирам всичко, което се таеше помежду им.

Ние, децата, растяхме в колонията. Не знаехме нищо за живота отвъд зидовете. Целият ни свят бе съсредоточен в колибите на робините и дългите къщи на робите, в кухненските градини и пръстения площад, утъпкан от нашите боси крака. За мен разстоянието до външната стена изглеждаше огромно.

Когато работниците от полето и мелницата излизаха сутрин през портата, аз наистина не проумявах къде отиват. Просто потъваха нейде. През деня лагерът беше *наш*, на хлапетата. Лятос тичахме голи, почти голи бяхме и през зимата, играехме с тояги, камъни и кал. Разбира се, гледахме да стоим по-далеч от бабите, освен когато ходехме да си изпросим нещо за ядене или те ни караха да оплевим зеленчука.

Вечер или рано през нощта тружениците се връщаха под строй, охранявани от босовете. Някои бяха изтощени и мрачни, други весели и приказливи и подвикваха нагоре-надолу. Огромната врата с трясък се затваряше зад последния. Ето че от готварските печки започваше да се издига дим. От запаления оборски тор се носеше сладостна миризма. Хората се събираха на верандите пред колибите и общежитията. Робите и робините се спираха край синора, който разделяше порталната страна от вътрешната, разговаряйки през него.

След вечеря крепостните се молеха пред статуята на Мадона Туал, ние пък отправяхме молитви към Камие. После всички отиваха да спят освен онези, дето се канеха да „прескочат рова“. Понякога през късните часове на лятото се пееше и даже бяха позволени танци. Често

един от старците — това бяха съсипани, жалки възрастни мъже, а не силни като бабите — „изпяваше“ нещо от словото. Така наричахме декламацията на *Аркамие*. Всяка нощ без изключение будни хора учеха другите на свещените стихове. В зимните вечери някой от тези ненужни роби, които живееха благодарение на милосърдието на стариците, подхващаше по-дълги куплети. Тогава дори малчуганите се смълчаваха, заслушани в преданието.

Моята най-скъпа приятелка беше Уалсу. Бе по-голяма от мен и винаги ме защитаваше при свадни между децата или когато батковците ме прекоросваха Черньо или Боси. Бях малка, но доста избухлива. Не ни закачаха много, ако бяхме двете заедно. Сетне тя започна да излиза извън портата. Майка ѝ бе забременяла и станала твърде едра, тъй че имаше нужда от помощ в полето, за да си навакса нормата. Гедде се прибира на ръка. Всеки ден узрява по една част от стъблото, която трябва да се откъсне; събирачите на реколта минават през нивата отново и отново в продължение на три-четири седмици, а после се прехвърлят на по-късни посеви.

Когато майка ѝ се разболя, Уалсу окончателно зае нейното място и с известна подкрепа успяваше да изпълни норматива. По онова време моята приятелка беше шестгодишна според отчитането на собствениците — те даваха на всички асети един и същи рожден ден, съвпадащ със съответната нова година, която започваше през пролетта. Всъщност може и да бе по-голяма. Бременната боледуваше и преди раждането, и след това, тъй че Уалсу я заместваше през целия този период. Никога повече не се върна при нас да играе, само вечер се прибираше за храна и сън. Тогава я срещам и си бърбехме. Тя се гордееше, че работи. Аз ѝ завихдах и копнеех да излизам през вратата. Вървах след нея дотам, после надничам навън към света. Стените на лагера вече ми се струваха много тесни.

Казах на баба си Досе, че смятам да ида на полето.

— Млада си още.

— Догодина ще навърша седем.

— Обещала съм на майка ти, че няма да те пускам зад портала.

Следващия път, когато Йоуа посети лагера, аз ѝ се оплаках:

— Баба не ми разрешава да изляза, а пък толкова искам да помагам на Уалсу.

— В никакъв случай — отвърна мама. — Ти си родена за по-добра участ.

— За каква?

— Скоро ще разбереш.

И тя ми се усмихна. Досещах се, че има предвид Къщата, където работеше. Често ми бе разправяла за прекрасните неща вътре: блестящи, ярки вещи, тънки и изящни като играчки. Каза, че там било тихо. Самата Йоуа носеше красив червен шал, говореше с мек глас и дрехите и тялото ѝ винаги бяха чисти, свежи.

— Ами кога ще я видя?

Измъчвах я, докато най-сетне въздъхна:

— Добре, ще помоля господарката.

— Какво ще я молиш?

Аз знаех само, че тази жена е твърде внимателна, порядъчна домакиня и че мама ѝ принадлежи по някакъв начин, с което се гордее. Знаех също, че чудесният ален шал е от нея.

— Ще я попитам дали можеш да се учиш на работа в Къщата.

Произнесе го с тон, който ми внушаваше, че това е благословено от Бога място, като онуй, за което се споменава в молитвата: „*И нека вляза в чистия дом, в стаите на хармонията.*“

Толкова се развълнувах, че започнах да танцувам и да пея:

— Ще ида в Къщата, ще ида в Къщата!

Майка ми ме удари, за да престана, и ме скастри за моето дивашко поведение, както го нарече. После добави:

— Много си малка още! Не знаеш как да се държиш! Ако те изгонят оттам, изобщо няма да можеш да се върнеш.

Аз ѝ дадох дума да се държа като голяма.

— Трябва да вършиш всичко според изискванията — каза ми Йоуа, — абсолютно всичко. Никога да не задаваш въпроси. Нищо да не отлагаш. Щом господарката види, че постъпваш невъзпитано, веднага ще те изпрати обратно тук. А това ще бъде краят ти завинаги.

Обещах ѝ да бъда съвсем кротка, да се подчинявам на мига и без излишни приказки. Колкото по-страшна я правеше да изглежда, толкова по-силно бе желанието ми да посетя великолепната, блестяща Къща.

Когато майка ми си тръгна, все не ми се вярваше, че наистина ще говори с господарката. Свикнала бях никой да не си спазва

обещанията, но след няколко дни тя се върна. Досе се ядоса в началото, развика се. Аз се промъкнах под прозореца, за да ги слушам. Изведнъж баба се разплака. Това ме уплаши и учуди. Старицата винаги проявяваше търпение, грижеше се за мен и ме хранеше добре. И през ум не ми беше минавало, че в отношението ѝ има нещо повече, докато не я чух да ридае. Плачът ѝ ме накара да зароня сълзи и аз, сякаш бях част от нея.

— Можеше да ми я оставиш поне още една година, дъще. Та Ракам е направо бебе. За нищо на света няма да я пусна извън портала — баба умоляваше като напълно безпомощна жена. — Нали знаеш, че тя ми е единствената радост!

— Ех, щом е така, няма не ѝ желаеш доброто?

— Само годинка. Още е твърде дива за сериозна служба.

— Достатъчно е дивяла. Ако почака малко, ще я изпратят на полето. След десетина месеца там няма да я искат в Къщата. Ще си остане в калта. Разбери, безполезно е да се вайкаш. Вече съм питала господарката и тя ми разреши. Не мога да се върна без момичето.

— Йоуа, гледай да не ѝ се случи нещо лошо — каза Досе много тихо, сякаш ѝ бе неудобно от собствената дъщеря, но с някаква внушителност.

— Тъкмо затова я вземам, за да не се случат лоши работи — заяви майка ми. После ме повика, аз си изтрих сълзите и отидох при нея.

Колкото и да е странно, не си спомням моето първо излизане извън стените на лагера, нито първите си впечатления от Къщата. Предполагам, че съм била стъписана. Гледала съм надолу и всичко ми се е сторило толкова чудно, че не съм разбирала какво виждам. Зная само, че минаха няколко дни, преди мама да ме представи на госпожа Тезайо. Трябваше да ме поизмие и научи на някои неща, та да не я изложя. Бях уплашена до смърт, когато най-сетне ме хвана за ръката. Гълчейки шепнешком, тя ме изведе от крилото на робините през врати и коридори с боядисано дърво. Накрая влязохме в една слънчева стая без покрив, цялата обсипана с разкошни саксии.

Не познавах никакви цветя освен плевелите в зеленчуковата градина и сега не можех да откъсна очи от тях. Наложих се Йоуа да ме дръпне за ръкава, за да погледна към жената, която се бе отпуснала на зелен стол в дъното. Облечена с меки пъстри дрехи, тя почти не се

открояваше от заобикалящия я фон. Имаше буйна, лъскава коса, кожата ѝ също бе лъскава и черна. Майка ме блъсна напред да направя онова, което бях репетирала множество пъти. Приблжих, коленичих до стола и зачаках. Щом домакинята протегна издължената си ръка с небесносиня длан, нежно я докоснах с чело. Трябваше да кажа: „Аз съм твоята нова робиня Ракам“, но гърлото ми беше пресъхнало.

— Какво приятно създание! — възкликна госпожа Тезайо. — И колко е тъмна — при последните думи гласът ѝ леко трепна.

— Босовете идваха... оная нощ. — Смирена и усмихната, мама смутено сведе глава.

— Да, без съмнение.

Тогавя успях да я мярна пак. Беше красива. Наистина не бях срещала толкова красива жена до този момент. Стори ми се, че тя забеляза моето учудване. Отново протегна дългата си мека ръка и ме погали по бузата и врата.

— Доста е хубавичка, Йоуа. Добре си направила, че я доведе тук. Къпана ли е?

Нямаше да пита, ако ме бе видяла преди малко: мръсна и воняща на оборския тор, с който си палехме огъня. Явно господарката не познаваше нищо друго освен беца, женското крило на дома. Държаха я там също като мене в лагера — невежа за всичко извън него. Никога не беше и помирисвала добитък, както аз не бях вдъхвала аромата на цветя.

Моята придружителка я увери, че съм чиста.

— Тогавя довечера може да дойде в леглото на леля. Много ще ми е приятно. Искаш ли да спим заедно, хубавичката ми...

И тя погледна към майка ми, която подсказа:

— Ракам.

Госпожа Тезайо сви устни.

— О, това име не ми харесва — промърмори. — Толкова е грозно. Я да видим... Да, ти ще бъдеш моята Тоти. Доведи ми я довечера, Йоуа.

Тя имала куче лисичар, на което му казвали така, както ми обясни мама. Любимецът ѝ бил умрял. Дотогавя не знаех, че господарите обичат да кръщават и животните си. Ето защо не се учудих, че са ми дали кучешко име, но в началото ми се струваше странно да не бъда Ракам. Просто не можех да се възприема като Тоти.

По-късно Йоуа ме окъпа отново, намаза кожата ми с благовонно масло и ме облече в мека нощница, по-мека дори от шала й. Продължаваше да ме гълчи и предупреждава, ала очевидно беше доволна от мен. Пак отидохме до беца, сега през различни коридори; срещнахме и други робини по пътя си към покоите на господарката. Стаята й се оказа чудесна, цялата в огледала, драперии, картини. Разбира се, аз не знаех какво представляват огледалата и картините и се стреснах, когато видях в тях хора. Госпожа Тезайо усети, че съм уплашена.

— Ела, малката — кимна ми любезно, посочвайки място в голямото си широко легло, отрупано с възглавници, — ела да се гушнеш при мене.

Пропълзях там и тя почна да ме гали по косата и кожата, докато накрая се успокоих.

— Миличката ми, миличката ми Тоти...

Аз се превърнах в любимката на Тезайо Уехома Шомеке. Спях с нея почти всяка нощ. Съпругът й рядко бе у дома, пък и дори да се навърташе в Къщата, предпочиташе робините. Понякога тя вземаше при себе си майка ми или някоя по-млада слугиня в леглото и тогава ме отправяше. Щом станах на десет-единайсет години, започна да ме оставя заедно с тях и да ме учи как да й доставям наслада. Беше нежна, но именно *тя* бе господарката в любовта, а аз — инструмент, с който се забавляваше.

Усвоявах също домашните умения и задължения. Красивата Тезайо ме научи да пея заедно с нея, понеже имах хубав глас. През всичките тези години никога не ме наказваха, нито ме караха да върша тежка работа. Инак толкова буйна в лагера, в голямата Къща бях напълно покорна. С баба ми бях упорита и непослушна, обаче каквото и да ми наредяха тук, го изпълнявах с удоволствие. Привързах се към домакинята, защото, макар и по свой начин, явно ме обичаше. Възприемах я едва ли не като Туал Милосърдната, спуснала се на земята. И то не метафорично, ами в най-буквалния смисъл. Смятах я за някакво чудно същество, много по-висшестоящо от асетите.

Сигурно ще кажете, че не съм могла или не е трябвало да изпитвам удоволствие, когато госпожата ме използваше без мое съгласие. И че ако съм го усещала, не бива да го изтъквам, нито пък да намирам нещо свястно в едно най-чистопробно злодеяние. Но по онова

време аз не знаех какво е да действаш доброволно или да откажеш. Това са понятия на свободния човек.

Тезайо имаше син, три години по-голям от мене. Живееше напълно усамотена сред нас, робините. Хората от нейния род Уехома бяха консервативни благородници от Острова. Не пътуваха много, тъй че тя бе скъсала връзките си със семейството. От дъжд на вятър се срещаше с приятелите, които господарят Шомеке довеждаше от столицата, ала всички те бяха мъже и можеше да се появява в тяхно присъствие единствено на масата.

Рядко виждах собственика, и то само от разстояние. Него също го смятах за свръхестествено създание, но от онези страшните.

Що се отнася до младия наследник Ерод, мярвахме го, когато идваше да посети майка си или пък излизаше на езда с възпитателите. Ние, момичетата, надничахме да го зърнем през прозореца и хихикахме, понеже беше хубав юноша — чернокож и строен, както Тезайо. Тя го обсипваше с бонбони и целувки.

— Скоро ще го изгубя, миличка...

И на мене ми бе мъчно за Ерод. Той беше като сянка, мил и безобиден. Щом стана на петнайсет, го пратиха в някакво училище, но баща му го върна още преди да свърши годината. Мъжете ни подшушнаха, че господарят жестоко набил своя син и дори му забранил да язди извън имението.

Робините, с които Шомеке спеше, разправяха колко е див; показваха ни къде ги е одраскал или наранил. Те го мразеха, обаче майка ми никога не говореше срещу него.

— За каква се смяташ? — каза тя на едно момиче, което й се оплакваше от лошите му обноски. — Да не би да си някоя госпожица, та да те гаят с памук?

После девойката забременя („прихвана“ беше нашата дума) и мама я изпрати обратно в лагера. Така и не проумях защо. Мислех си, че Йоуа проявява излишна жестокост. Сега предполагам, че го е направила, за да я спаси от ревността на господарката.

Не помня кога научих, че съм дъщеря на собственика. Майка ми бе успяла да запази тайната от своята покровителка и вярваше, че е тайна и за другите. Но всичките робини знаеха. Нещо чула-недочула, разгледах по-внимателно Ерод. Установих, че аз приличам повече на баща ни от него, а по онова време вече бях разбрала какво е баща.

Чудно ми беше, че госпожа Тезайо не го е забелязала. Явно предпочиташе да живее в неведение.

Тогава рядко ходех до лагера. След като изкарах половин година в Къщата, прищя ми се да побъбря с Уалсу и баба, пък и те да се възхитят от хубавите ми дрехи, чистата ми кожа, лъскавата ми коса. Щом отидох там, децата, с които бях играла, взеха да ме замерят с кал и камъни и ми разкъсаха роклята. Уалсу беше на полето. Принудих се да се крия в колибата на Досе през целия ден. Повече нямах желание да се връщам. Ако баба искаше да ме види, винаги тръгнах с Йоуа и не се отделях от нея. Всички лагерници започнаха да ми се струват груби и неприятни. Бяха толкова мръсни и вмирисани. Имаха рани и белези от наказания, отрязани пръсти, уши, носове. Ръцете и стъпалата им сивееха напукани, с разкривени нокти. Бях отвикнала от хора с такъв вид.

Ние, домашните роби в грамадната Къща, бяхме съвсем различни, както си мислех. Обслужвайки тези висши създания, едва ли не се уподобявахме на тях.

Вече бях на тринайсет-четиринейсет години, а Тезайо Шомеке продължаваше да ме приема в леглото си и ние често се гушкахме. Но тя си бе намерила нова фаворитка, дъщеря на някаква готвачка — хубавичко момиченце, макар и кожата му да беше светла като глина. Една нощ госпожата дълго се люби с мене. Правеше неща, за които знаеше, че ми доставят голямо телесно удоволствие. Докато лежах изтощена в прегръдките ѝ, нежно шепнеше „Сбогом, сбогом“ и ме целуваше по лицето и гърдите. Аз нямах сили да се учудя на това.

На следващата сутрин ни повика и двете с мама, за да ни съобща, че иска да ме даде на сина си. Поводът бе неговият седемнайсети рожден ден.

— Ще ми липсваш ужасно, Тоти, скъпа — въздъхна Тезайо със сълзи на очи. — Ти беше моята радост. Просто тук не виждам друго момиче, с което да пусна Ерод. Ти си най-чистата, най-милата, най-сладката от всички. Знаем, че си девствена — имаше предвид девствена спрямо мъжете, — и моето момче ще ти се наслаждава... Той ще бъде добър с нея, Йоуа, не се тревожи — допълни тя с цялата си искреност.

Майка се поклони безмълвно. Нямаше какво да възрази. И на мен не каза нищо. Вече бе късно да говори за тайната, с която толкова много се гордееше.

Госпожа Тезайо донесе лекарство срещу забременяване. Йоуа не му се довери и отиде при баба за противозачатъчни билки. Аз добросъвестно вземах и двете през седмицата.

Ако някой от Къщата желаше да бъде с жена си, той идваше в беца. Ако пък предпочиташе робиня, изпращаха му я „оттатък“. И така, през нощта на рождения ден на младия собственик ме облякоха изцяло в червено и ме отведоха за първи път в мъжкото крило.

Моята почит към господарката се пренесе върху сина ѝ, също по-висше създание от нас. Познавах го от дете, а и знаех, че сме наполовина от еднаква кръв. Това ме изпълваше със странно чувство към него.

Мислех си, че е свенлив, че се плаши от своята мъжественост. Някои момичета се бяха опитвали да го съблазнят, но без успех. Жените ми казаха как да го предразположа и окуража и аз бях готова да го сторя. Заведоха ме в просторната му спалня. Тя бе цялата облицована с гравирани камък като дантела, с високи тесни прозорци от виолетово стъкло. Застанах плахо до вратата, а Ерод стоеше до масата, отрупана с книжа и екрани. Най-сетне приближи, хвана ме за лакътя и ме накара да седна. После заговори изправен, което ме обърка.

— Ракам — подзе той, — нали така се казваш? — Кимнах. — Ракам, майка ми има най-добри намерения и ти не бива да ме смяташ за неблагодарен към нея или сляп за твоята красота. Но аз не мога да обичам жена, която не е свободна сама да реши дали да бъде с мен. Връзката между собственик и робиня е насилие...

И Ерод продължи в същия дух. Говореше изящно, сякаш господарката ми четеше на глас някоя от книгите си. Не успях да разбера много от тези приказки, освен че той ще праща да ме викат в леглото му, обаче няма да ме докосва. И не бива да издавам никому нашата тайна.

— Съжалявам, наистина съжалявам, че те принуждавам да лъжеш — произнесе с такава искреност, че аз започнах да си мисля: „Явно измамите го нараняват.“ Това го направи да изглежда по-скоро бог в моите очи, отколкото човек.

— Ще бъде изпълнено, уважаеми господине — уверих го най-сериозно.

И тъй, през повечето нощи неговите роби ме водеха в мъжкото крило. Докато аз задрямвах в огромния му креват, младежът работеше

над книгата на масата си. Спеше на дивана под прозорците. Често бърбеше с мене, описвайки ми своя живот. В столицата бе станал член на една групировка от собственици, наречена Общността, която целеше премахване на робството. Щом чул за това, баща му заповядал да напусне училище и му забранил да излиза вън от имението. Ето че и той се беше оказал затворник. Все пак продължаваше да бъде в постоянна връзка с тази Общност чрез транслатора, защото умееше да го използва така, че да не усетят нито Шомеке, нито управата.

Умът му гъмжеше от идеи и трябваше да ги споделя с някого. Често Геу и Ахас, младите слуги, с които бе израснал и които идваха да ме довеждат, оставаха да послушат. Наследникът говореше за робството, свободата и на още много други теми. Макар да ми се спеше, аз надавах ухо и чух доста странни неща. Не всичко разбирах и дори трудно му вярвах. Той ни съобщи, че асетите имат своя организация, наречена Хаме, която отвличала роби от колониите. После ги предавала на членовете на Общността, те им изваждали фалшиви документи за самоличност и се отнасяли добре с тях, намирайки им подходяща работа. Разправяше ни също за градовете и аз обичах да слушам тези негови истории. Веднъж ни разказа за Яйоуе, където избухнала революция.

Дотогава не знаех нищо за далечната планета. Това бе огромна синьо-зелена звезда, която залязваше след слънцето или изгряваше преди него. Името ми бе познато от една лагерна песен:

*О, о, Яй-о-уе,
никой никога
не се е върнал от теб.*

Нямах представа какво се крие зад понятието революция. Когато Ерод ми обясни, че колониалният народ се е опълчил срещу собствениците си, аз не можах да го проумея. Нали поначало е отредено да има висши и нисши същества: Богът и хората, мъжът и жената, господарят и слугите? За мен целият свят се състоеше от имението Шомеке, то бе основата на всичко. Кой би дръзнал да я наруши? Всеки би останал смазан под развалините.

Не ми харесваше, че младият наследник нарича въстаниците роби. Тази дума беше твърде грозна, лишаваше ни от нашите достойнства. Реших в себе си, че тук, на Уерел, ние сме асети, а на онова друго място в космоса са робите — негодяи и боклуци, изпратени там за назидание. Така успях да си обясня някак картинката.

Можете да си представите колко невежа съм била. Понякога госпожа Тезайо ни пускаше да зяпаме холоекрана, но тя гледаше само драми, не и новините. За света отвъд имението не знаех нищо освен приказките на Ерод, пък и тях не схващах напълно.

Юношата обичаше да спорим с него. Смяташе това за признак, че съзнанието ни започва да се разкрепостява. Геу умееше да задава трудни въпроси като например: „Е, ако няма асети, кой тогава ще работи?“ И Ерод отвърщаше надълго и нашироко. Очите му блестяха, гласът му се лееше. Много го харесвах в подобни моменти. Той самият бе красив и говореше красиво. Напомняше ми как старците „пеха словото“ в лагера, когато бях дете.

Давах противозачатъчните, с които господарката ме снабдяваше всеки месец, на момичетата от Къщата. Тезайо бе събудила моята сексуалност и аз бях свикнала на полов живот. Ласките ѝ ми липсваха. Просто не знаех как да се сблizza с някоя от робините, а и те не смееха да любезничат, защото принадлежах на младия собственик. Докато Ерод се палеше от идеи, тялото ми го желаше. Изтегната в леглото му, често копнеех да дойде, да се наведе нежно и да прави същото като госпожата. Но той нито веднъж не ме докосна.

И Геу беше хубавец. Чист, с добри обноски и доста тъмнокож, този младеж не сваляше очи от мене. Стана по-смел чак когато му признах, че Ерод не ме пипва дори с пръст.

Така наруших обещанието да не издавам нашата тайна на никого. Ех, тогава не се чувствах длъжна да спазвам думата си, нито да говоря истината. Подобна чест се падаше на собствениците, не и на нас.

После Геу започна да ми казва кога да се срещнем на тавана. Той не ми доставяше кой знае какво удоволствие. Не проникваше в мен, твърдо решил, че трябва да пази моята девственост за наследника. Вместо това пъхаше пениса си в устата ми. Извърщаше се настрани да се изпразни, понеже спермата от роба не бива да осквернява жената на господаря. Такава е честта на асета.

Навярно отвратени, ще кажете, че разказът ми е пълен с неща от този род и че в живота има и друго освен секса. Да, съгласна съм. Но аз смятам, че именно чрез своята сексуалност хората най-лесно стават роби. Тъкмо тук, дори и като волни мъже и жени, ние най-трудно успяваме да съхраним свободата си. В политиката на плътта се крият корените на силата и властта.

Бях млада, свежа, изпълнена с желание за наслади. И даже днес, когато се връщам назад в годините, за да погледна към лагера или Къщата на Шомеке, някогашните образи ми се струват светъл сън. Виждам големите груби ръце на баба ми. Ето че Йоуа се усмихва, праметнала червения шал през врата си. Съзирам черното лъскаво тяло на моята господарка сред възглавниците. Долавям миризмата на запален оборски тор и парфюмите в беца. Усещам меката, тънка материя на дрехите си, дланите и устните на Тезайо по кожата ми. Чувам как старците пеят преданието и себе си да пригласям на госпожата любовна песен, а Ерод да говори за свободата. Лицето му бе озарено от мисли; зад него каменните дялани прозорци с виолетови стъкла скриваха нощния мрак...

Не твърдя, че искам да се озова отново в Шомеке. По-скоро бих умряла, отколкото да се върна обратно. Предпочитам да издъхна, отколкото да оставя този свободен свят, за да попадна пак в онова място на робство. Но всичко, което съм опознала на младини от красотата, любовта и надеждата, бе там.

Там беше и предадено. Разбира се, изграденото на подобна основа рано или късно трябваше да рухне.

Бях шестнайсетгодишна, когато нещата започнаха да се пропукват.

Първите слухове за промени нямаха никакво значение за мен, освен че господарят бе особено развълнуван. Геу, Ахас и още някои помлади асети също бяха смутени. Дори баба ми поиска да узнае новини, щом наминах да я видя.

— Онзи Яйоуе, светът на робите, се бил освободил, а? Изгонили били собствениците? Отворили лагерите? Боже мой, Всевишни Камие, как е възможно това? Благословен да си, благословени да са чудесата ти.

Тя беше клекнала в праха с ръце върху коленете и се люлееше напред-назад. Вече бе много остаряла и съсухрена.

— Разкажи ми! — не се стърпя Досе.

Не знаех какво друго мога да добавя.

— Всичките ни войници са се върнали, а пък алимените^[1] си отишли. Може би те ще бъдат новите собственици. Някъде горе е — и аз размахвах пръст към небето.

— Какви алимени? — попита баба, но така и не успях да ѝ обясня думата.

Когато господин Шомеке си дойде у дома, научих повече. Той пристигна с крилатата машина на малкото ни летище. Видях как го вдигнаха в носилка, бялото на очите му личеше и цялата му кожа бе на сиви петна. Загиваше от някаква болест, която върлуваше по градовете. Майка ми, седнала с Тезайо, бе чула по транслатора един политик да твърди, че алимените са пренесли заразата на Уерел. Приказките му бяха толкоз заплашителни, че ние си помислихме — ето, едва ли не всички са на път да умрат от тази напаст. Щом го казах на Геу, младият роб изсумтя:

— Алиени, а не алимени, Ракам. Те нямат нищо общо със случая. Господарят е говорил с лекари. Било нов вид гнойна червянка.

Ох, много страшна болест беше! Знаехме, че ако някой асет я е пипнал, веднага го убиваха като животно и изгаряха трупа на място.

Собственика, разбира се, не го ликвидираха. Къщата се изпълни с лекари, госпожа Тезайо прекарваше ден и нощ край леглото на мъжа си. Това бе жестока смърт, бавна и мъчителна. Шомеке надаваше ужасни викове от болка, ревеше, виеше. Не бе за вярване, че човек може да креци по тоя начин часове наред. Плътта му загиваше и се разлагаше, той полудяваше, но не умираше.

Докато съпругата заприлича на сянка, съсипана и мълчалива, синът ставаше все по-възбуден, бликайки от сили. Понякога, когато чуваше болният да вие, очите му заблестяваха и той шепнеше: „Мадона Туал, имай милост към татко.“ Ала тези крясъци му носеха и някакво удовлетворение. Знаех от Геу и Ахас, че баща му го е измъчвал и презирал. Ерод се бил закълел да бъде коренна противоположност, като поправи всичко, сторено от господаря.

Една нощ Тезайо сложи край на неговите страдания. Тя отпрати прислугата, както обикновено, и останала насаме с угасващия мъж. Щом Шомеке започнал жално да стене, тя взела малкото си ножче за шиене и му проболо гърлото. После си прерязала

вените, легнала до него и така умряла. Майка ми е била в съседната стая през цялото това време. Каза, че се учудила на тишината, но от умора скоро заспа. На сутринта влязла и ги заварила и двамата проснати в изстиналата кръв.

Искаше ми се да плача за господарката си, но бях много объркана. Всичко от стаята на болния трябва да се изгори, настояваха лекарите. Трупове — също, и то незабавно. Къщата бе поставена под карантина, тъй че погребението щеше да се извърши само от Шомекевите свещеници. Никой не биваше да напуска имението в продължение на двайсет дни. Все пак неколцина лекари бяха изчезнали, когато младият собственик им казал какво смята да прави. Ахас ми обади нещо във връзка с това, но аз не му обърнах особено внимание.

В късния следобед всички домашни асети застанахме пред параклиса на Мадона Туал за панихидата. Опечалени, ние слушахме песните и молитвите, които долитаха отвътре. Босовете бяха докарали и хората от лагера, те също стояха зад гърба ни. Процесията излезе, белите носилки минаха покрай нас, пламнаха огънове и димът започна да се издига към небето. Още преди пушекът да спре, новият господар пристъпи напред.

Ерод се качи на малка височинка и извади такъв гръмък глас, с какъвто изобщо не бях го чувала да говори. Всъщност в Къщата той само шептеше сред мрака. Ала ето че този ден думите му огласяха цялата околност. Изправи се, чернокож, с бели траурни одежди, нямаше дори двайсет години, и каза:

— Чуй ме, народе! Досега сте били роби, отсега нататък ще бъдете свободни. До днес сте били моя собственост, а отгук нататък ставате господари на съдбата си. Тази сутрин изпратих до правителството акт за освобождаване на всеки асет от имението — общо четиристотин и единайсет мъже, жени и деца. Ако утре дойдете в кабинета ми в работното крило, ще ви раздам документите. Там всички вие сте регистрирани като *пълноценни личности*. Никой няма право да ви закрепости отново. Вече можете да живеете, както сами намерите за добре. Всеки ще получи пари, за да започне своя нов живот. Не толкова, колкото сте изкарвали с целия си тежък труд за нас, но толкова, колкото имам в хазната. Аз напускам Шомеке. Ще замина за столицата, където ще работя за освобождението на милионите уерелиански роби.

Денят на свободата, озарил Яйоуе, скоро ще настъпи и тук. Който иска да се присъедини към мене, да заповяда. Предстои ни много работа.

Съвсем точно си спомням неговите думи. Ако човек не умее да чете и главата му не е задръстена с образи от телеекрана, изреченото слово се забива дълбоко в съзнанието.

Щом Ерод свърши, се възцари такова дълбоко мълчание, каквото никога не бях чувала. После един лекар протестира, че карантината ще бъде нарушена.

— Злото отиде в пламъците — каза младежът и посочи тъмния дим, издигащ се нагоре. — Това място беше прокълнато, но повече никаква злина няма да излезе от Шомеке!

При тези думи хората от лагера леко надигнаха глас. Той постепенно стана все по-силен, докато прерасна в ликуващ вик, примесен с виене, плач, писъци, песни. „Божичко, Камие! Божичко, Камие!“ — крещяха мъжете. Една старица мина напред — беше баба ми. Тя започна да крачи сред нас, асетите от Къщата, сякаш бяхме песьчинки. Спря на известно разстояние от Ерод. Народът се смълча, за да я чуе какво ще каже.

— Господарю, да не би да искаш да ни изхвърлиш от нашите домове? — попита Досе.

— Не — отвърна той. — Те са ваши, както и земята наоколо. Можете да я обработвате, а реколтата ѝ ще бъде за вас. Това е вашият имот и вие сте свободни!

Сега виковете се надигнаха отново, толкова силни, че закрих ушите си с ръце. Разбира се, аз също плачех и отдавах възхвали на наследника и Бог Камие заедно с тълпата.

Танцувахме и пяхме пред горящите кладни до залез-слънце. Найсетне стариците поведоха хората обратно към лагера, като им напомниха, че още нямат документи. Ние, домашните, вървахме разпръснати към Къщата и обсъждахме какво ще стане утре, когато ще си получим свободата, заплатите и земята.

Целия следващ ден Ерод седя в работното крило. Оформяше удостоверения на всички поотделно и раздаваше равно количество пари: сто кю в брой плюс ордер за пет хиляди в районната банка, които не можеха да се теглят по-рано от четирийсет дни. Накрая обясни, че прави това, за да не използват средствата безскрупулно — нека първо

решат как да ги употребят най-добре. Посъветва ги да се сдружат и да управляват имението по демократичен начин.

— Господи, пари в банката! — викаше един куц старец и подскачаше на кривите си крака. — Ах, чудо невидяно!

Ерод им каза, че ако искат, могат да си запазят капитала и да се свържат с организацията Хаме. Тя ще да им помогне да стигнат до съседния свят.

— *О, о, Яй-о-уе* — запя някой и те подхванаха мелодията с променен текст:

*Всеки поема към теб,
о, о, Яйоуе,
всеки поема към теб.*

Пяха я през целия ден. Нямаше сила, която да изтрие тъгата на нейните стихове. Ще ми се да плача сега, когато си спомням онзи момент.

На следващата сутрин Ерод отпътува. Изгаряше от нетърпение да напусне мястото, където е бил толкова нещастен, и да започне нов живот в столицата, борейки се за свобода. Не се сбогува с мен. Взе Геу и Ахас със себе си. Лекарите, техните помощници и асети бяха заминали преди него. Всички гледахме как самолетът му се издига във въздуха.

Върнахме се в Къщата. Тя приличаше на мъртва. Нямаше собственици, нито някой, който да ни каже какво да правим.

Двете с майка ми отидохме да си съберем дрехите. Не разговаряхме много, но ни беше съвсем ясно, че не бива да останем тук. Чухме как другите жени трополят из беца, тършуват по стаите на госпожа Тезайо, претърсват шкафовете ѝ, смеят се и пицят от възмущение, откривайки скъпоценности. От залата се носеха гласове на босове. Без да пророним думичка, с Йоуа взехме в ръце, каквото имаме, и излязохме през една задна врата. Промъкнахме се край живия плет в градината, после тичахме почти през целия път.

Голямата порта на лагера зееше.

Как да ви обясня нашите чувства, когато я видяхме така широко отворена? Нима би могло да се опише това?

[1] Преиначено от *aliens* — пришълци (англ.). — Б.ред. ↑

2. ЗЕСКРА

Ерод не знаеше нищо за управлението на имението, понеже с него се разпореждаха босовете. И той беше затворник тук. Бе живял със своите екрани, със своите мечти, със своите представи.

Стариците бяха прекарали цялата нощ в планове какво да правят и как да обединят бившите асети, та да се защитават от нападение. На сутринта, когато двете с майка ми пристигнахме, територията се охраняваше от роби с подръчни инструменти, приспособени вместо оръжия. Бяха избрали и главатар — силен, симпатичен на всички полски работник. По такъв начин се надяваха да задържат младите мъже в лагера.

Към обяд тази надежда почна да се руши. Младежите направо бяха като обезумели. Те се втурнаха към Къщата, за да ограбят, каквото могат. Босовете стреляха по тях през прозорците и мнозина намазаха куршума. Други успяха да избягат. Наглите босове продължиха да се укриват там и да се наливат с виното на Шомеке. Собствениците от съседни колонии им изпратиха хеликоптери с подкрепления. Чувахме как машините се приземяват последователно. Робините, които не бяха напуснали дома, сега останаха в техни ръце.

Що се отнася до лагера, вратите му се затвориха отново. За по-голяма сигурност преместихме солидните лостове от външната към вътрешната страна, но посред нощ ония атакуваха с тежки трактори и събориха стената. Повече от стотина нападатели нахлуха на тълпи. Бяха въоръжени с пушки, а ние се биехме с полски сечива и цепеници. Само неколцина гадове паднаха ранени или убити. Врагът унищожи колкото си поиска от нас, после започна да насилва. Това трая през цялата нощ.

Група господари отведоха всички старици и мъже и ги застреляха между очите, сякаш бяха животни. И баба Досе беше между тях. Нямах представа какво стана с майка ми. На сутринта в кръвта по земята се търкаляха листове — документите за освобождение.

Нас, десетина момичета и млади жени, ни подкарали като стадо с някакъв камион и ни стоварили на летището. Там с грубости и тояги ни натъпкали в хеликоптер и ни издигнали горе. В онзи момент съм била в безсъзнание. Просто съобщавам онова, което ми разказаха покъсно.

Озовахме се в лагер, твърде подобен на предишния. Даже си помислих, че са ни върнали обратно. Наблъскаха ни вътре, като ни накараха да минем по стълбата на крепостните. Още нямаше обяд и работниците бяха на обекта; заварихме само деца и възрастни хора. Стариците дойдоха при нас озлобени и сърдити. В началото дори не разбирах защо всички са ми непознати. Оглеждах се за Йоуа.

Явно ги бяхме уплашили, защото си мислеха, че сме нарушили закона. Напоследък робите от колониите бяха започнали да бягат по градовете. Смятаха ни за размирници, които ще им навлекат само неприятности. Но все пак ни помогнаха да се измием и да се настаним близо до укреплението на крепостните. Казаха, че няма празни колиби; после ни уведомиха, че това било имението Зескра. Не пожелаха да чуят за случая в Шомеке. Не искаха да поемат и нашите грижи.

Спахме без подслон на земята. През нощта няколко асети прескочиха рова и ни изнасилиха. Никой не им попречи, наоколо нямаше жива душа да се застъпи за нас. Ние бяхме слаби и болни, за да реагираме. Едно момиче на име Абие опита да се съпротивява. Мъжете я пребиха до безсъзнание. На сутринта не можеше нито да говори, нито да ходи. Когато ни взеха, босовете не я пипнаха. И друго девойче бе зарязано — много добра работничка с белези по лицето. Докато ние се отдалечавахме, аз гледах към нея и изведнъж се сетих: това беше Уалсу, моята някогашна приятелка. Не бяхме се познали. Тя остана седнала сред праха, отпуснала тежко глава.

Пет от нас бяха заведени в голямата Къща на Зескра. Там, в крилото на робините, ми се върна замалко надеждата, понеже бях добре обучена за домакинска работа. Но тогава изобщо не знаех колко различни са местните богаташи. Сградата беше пълна с хора, със собственици и босове. Семейството бе наистина внушително — не един господар, както в Шомеке, ами десетки, заедно с цялата им свита роднини и гости. Тъй че тук имаше трийсет-четирийсет души откъм мъжката страна, още толкова в беца и над петдесет човека домашна прислуга. Оказа се, че ние трябва да се превърнем в жени за употреба.

Щом излязохме от банята, ни оставиха при робините със същото предназначение. В просторна обща стая за всички вече чакаха дузина компаньонки. Онези, които си харесваха работата, не се зарадваха особено, защото ни възприеха като съпернички. Други пък ни посрещнаха радушно, надявайки се да бъдем използвани на тяхно място, а те да идат в домакинството. Дадоха ни дрехи, за да не стоим голи през цялото време, и се опитаха да утешат най-младата, Мио — момиче от лагера, едва на десет-единайсет години, чието бяло тяло беше покрито със синкаво-кафяви натъртвания.

В стаята имаше една висока жена на име Сези-Туал, която ме изгледа иронично. Щом я видях, нещо в душата ми се пробуди.

— Ти не си от калта — каза тя. — Черна си като господаря Дявола Зескра. Сигурно си дете на някой бос, а?

— Не, госпожо, дъщеря съм на собственик. И на Бога. Наричам се Ракам.

— Май баща ти не е бил любезен с тебе напоследък — сви устни жената. — Няма да е зле да се помолиш на щедрата Мадона.

— Аз не се нуждая от милост — отвърнах.

От този момент нататък Сези-Туал ме хареса и винаги можех да разчитам на нейната закрила, ако ми беше необходима.

През повечето нощи ни изпращаха в мъжкото крило. Когато се даваха вечерни угощения и дамите напуснеха масата, идваше нашият ред. Караха ни да седим върху коленете на богатшите и да пием вино заедно с тях. После спяха с нас на кушетките или ни отвеждаха по стаите си. Мъжете от Зескра не бяха жестоки. Някои използваша насилие, но мнозина предпочитаха да мислят, че ни се харесват и че онова, което вършат, ни е приятно. Не беше трудно да ги удовлетвориш — едните, като проявяваш страх и им се подчиняваш, другите — като показваш, че им се отдаваш и се наслаждаваш. Ала част от гостите бяха по-специални.

Нямаше нито закон, нито пък негласно правило да не се наранява или убива жена за употреба. Дори и да не му изнася, от честолубие собственикът не би го показал: предполагаше се, че има толкоз асети, че загубата на две-три бройки въобще не го интересува. И някои мъже, дирейки удоволствие в насилието, идваха в гостоприемни имения като Зескра, за да опитат късмета си. Сези-Туал, любимката на стария господар, можеше да си позволи да протестира пред него — сетне

подобни хора не се канеха повторно. Но докато аз бях там, малката Мио, която дойде с нас от Шомеке, бе убита. Един посетител я завързал за леглото и толкова здраво я пристегнал през врата, че както правел секс с нея, тя се задушила.

Няма да говоря повече за тия неща. Казах, каквото исках. Съществуват истини, които не носят на човека нищо добро. Всяко познание е капка от морето, твърди моят приятел. Истина ли е и къде на света може да се докаже, че това дете е трябвало да умре по този начин? А истина ли е и къде по-точно, че то не е трябвало да издъхне така?

Често с мен спеше Ясео — мъж на средна възраст, който харесваше черната ми кожа и ме ласкаеше с обръщението „госпожо“. Наричаше ме още и *бунтарката*, понеже случаят в Шомеке се разглеждаше като бунт на робите. През вечерите, когато той не изпращаше да ме повикат, ставах прислужница...

Ето че изминаха две години от престоя ми в Зескра. Веднъж Сези-Туал дойде в стаята рано сутринта. Бях се върнала късно от леглото на господин Ясео. Нямаше много от другите компаньонки, защото снощи се състоя голям банкет и почти всички момичета бяха заети, Сези-Туал ме събуди. Имаше странна, къдрава и буйна коса. Спомням си лицето ѝ, надвесено над моето, цялото обгърнато от къдриците.

— Ракам — прошепна тя, — асетът на един от нашите гости говори с мене и ми даде това. Казва се Сухаме.

Бях още сънена. Погледнах мръсната, изпомачкана хартийка, която ми връчи, и се прозях нетърпеливо:

— Не мога да чета!

Но щом се взрях по-внимателно, я познах. Беше документ за освобождаване. Моят документ за освобождаване. Навремето бях проследила как господин Ерод го попълни. Докато съставяше удостоверенията, той сричаше на висок глас, тъй че да знаем чии са. Припомних си сложните заврънкулки на първата буква от двете ми имена: Радосе Ракам. Взех хартията с разтреперана ръка.

— Къде го намери?

— По-добре питай онзи Сухаме. — Едва сега чух ясно думата и схванах какво означава: „от Хаме“. Беше парола; тя също знаеше това.

Изведнъж се наведе още по-ниско и долепи челото си до моето, притаила дъх. — Ако мога, ще ти помогна.

Срещнах се с асета в един от килерите. Естествено веднага го разпознах: Ахас, който (заедно с Геу) бе любимецът на наследника Ерод. Слаб, мълчалив младеж с пепеляв цвят на кожата, той никога не ми беше правил впечатление. Имаше наблюдателни, остри очи. Когато двамата с Геу си бърбяхме, аз все си мислех, че е злонамерен. Днес ме гледаше някак особено, пак така наблюдателно, но безизразно.

— Защо си тръгнал с този собственик Боайба? — попитах го. — Не си ли свободен?

— Колкото и ти, скъпа.

Тогава не разбрах какво иска да каже.

— Нима Ерод не е могъл да защити поне тебе?

— Да, действително съм *свободен* — лицето му започна да се оживява и да губи първоначалната си мъртвешка безизразност. — Госпожа Боайба членува в Общността. Аз работя заедно с нея в Хаме. Опитвам се да издиря хората от Шомеке. Чухме, че някои от жените били в Зескра. Има ли и други такива, Ракам?

Гласът му беше мек и когато произнесе моето име, дъхът ми спря, буца заседна на гърлото ми. Аз се приближих и го хванах за ръката.

— Ратуал, Рамайо и Кео са още тук — казах. Момъкът нежно ме прегърна. — Уалсу е в лагера, стига да е жива.

Разплаках се. Не бях плакала, откакто Мио загина. Ахас също се обля в сълзи.

Поговорихме. И тогава, и сетне. Той ми обясни, че ние наистина сме свободни пред закона, но този закон не важи в именията. Правителството не се намесвало между собствениците и онези, които смятат за свои роби. Ако потърсим правата си, хората от Зескра можеха да ни убият — те се отнасяха към нас като към откраднатата стока и не искаха да се опозорят. Трябваше да избягаме (или да ни отвлекат) и после да се доберем до столицата, за да бъдем в безопасност.

Пък и не бяхме сигурни, че някой местен асет няма да ни предаде от завист или заради облаги. Сези-Туал беше единствената, на която напълно се доверявах.

С нейна помощ Ахас ни уреди бягството. Веднъж я помолих да тръгне с нас, ала тя заяви, че без документи ще бъде принудена все да се крие, а това ще е по-лошо дори от живота ѝ в Зескра.

— Можеш да заминеш за Яйоуе — кимнах аз.

Жената се разсмя горчиво:

— Всичко, което знам за Яйоуе, е, че никой никога не се е върнал оттам. Защо да напускам този ад, щом ще попадна в друг?

Ратуал предпочете да не идва; тя беше любимка на красив млад господар и ѝ харесваше да живее така. Рамайо, най-старата между нас от Шомеке, и петнайсетгодишната Кео пожелаха да дойдат. Сези-Туал разбра, че Уалсу е жива и работи на полето. Всъщност нейното бягство се оказа много по-сложно, отколкото нашето. Да изчезне от лагера бе направо немислимо. Остана ѝ единствената възможност да опита през деня, под погледите на надзирателите и босовете. Трудно беше дори да се говори с нея, понеже стариците бяха недоверчиви. Но Сези-Туал успя да се свърже и моята бивша приятелка отсякла, че е готова на всичко само пак „да си види документа“.

Хеликоптерът на госпожа Боайба ни чакаше в края на голямо поле с наскоро прибрано геде. Бе късно лято. Рамайо, Кео и аз тръгнахме сутринта поотделно и в различно време. Тук не ни контролираха кой знае колко, защото и без това нямаше къде да идем. Зескра е толкова обширно имение, че даже някой роб да се отскубне, надали ще намери жива душа на много мили наоколо. Една по една ние се промъкнахме през нивите и горите, като вървахме приведени и се криехме през целия път до хеликоптера, където ни посрещна Ахас. Сърцето ми биеше тъй силно, че едва дишах. Там останахме да чакаме Уалсу.

— Ето я! — седнала върху лявото крило на машината, Кео сочеше отвъд опалените стърнища.

Уалсу току-що бе напуснала горичката в отсрещния край на полето. Тичаше равномерно и тежко, не като човек, който е уплашен от нещо. Но внезапно спря. Обърна се. В първия момент така и не разбрахме защо. После забелязахме двама мъже, които излязоха зад сенките на дърветата подире ѝ.

Тя не бягаше от надзирателите, водейки ги към нас. Напротив, хукна насреща им. Скочи срещу тях като дива котка. Ето че се чу сух

пукот. Докато падаше, момичето повлече и единия от мъжете със себе си. Другият стреля още веднъж и още веднъж.

— Да влизаме — викна Ахас. — Веднага!

Ние се вмъкнахме в самолета и той се издигна нагоре тъкмо в мига, когато Уалсу направи огромния си скок към смъртта, към свободата.

3. ГРАДЪТ

Сгънах моя документ за освобождение и го прибрах в малко пакетче. Не го пусках от ръката си през цялото време на полета ни и след като се приземихме. Скоро поехме с наемна кола по улиците на града. Щом Ахас видя какво крия в шепата, каза, че няма защо да се безпокоя. Нашите освободителни заповеди били регистрирани в правителствената канцелария и щели да бъдат зачитани тук. Допълни, че вече сме свободни хора. Били сме *гареоти*, тоест собственици, които не притежават асети.

— Както господин Ерод — кимна той.

Не го разбрах съвсем. Много неща трябваше да научавам тепърва. Продължавах да стискам безценния документ; накрая му намерих сигурно място, където да го мушна. Пазя го до ден-днешен.

Повървахме по улиците, сетне Ахас ни въведе в една от големите къщи, наредени край тротоара. Той я нарече колония, но на нас ни се стори, че е богаташки дом. Там ни посрещна жена на средна възраст. Беше бледокожа, ала говореше и се държеше като собственичка, тъй че не можах да схвана каква е всъщност. Представи се — Рес, наемница и управителка на къщата.

Наемниците бяха асети, преотстъпени от техните господари на някоя компания. Ако условията им позволяваха, те гледаха да се приютят в колониите на съответната фирма. Мнозина труженици, които работеха за по-малки предприятия или пък самостоятелно, обитаваха сгради под наем — тъй наречените открити комплекси. На подобни места трябваше да спазват вечерен час, понеже вратите се заключваха нощем, но това беше единственото им ограничение. И ето че ние попаднахме точно в такъв комплекс, поддържан от Общността. Повечето квартиранти бяха *гареоти* като нас, сиреч бивши роби. Тук живееха над сто човека в четирийсет апартамента; цялото се управляваше от няколко жени, които бих сравнила с лагерни старици.

До днес не бях виждала улици, не бях прочела нито ред. Имах да уча толкова неща в двумилионния полис, където никой не беше

застрахован срещу случайности и промени.

Рес ми даде да проумея това много скоро. Тя бе рожба на града, умна, приказлива, забързана, агресивна, прозорлива. Дълго време не успях да я разбера. Караше ме да се чувствам глупава, непохватна, тъпа. Доста често ѝ бях ядосана.

Да, сега започнах да изпитвам гняв. Когато живеех в Зескра, не познавах гнева, не бих могла да го понеса. Той щеше да ме съсипе. Е, тук вече си го позволявах скришом, търпейки мълчаливо. Кео и Рамайо получиха голяма стая заедно, а аз — една малка до тяхната. Никога не бях разполагала със собствена стая. Отначало се усещах самотна и притеснена в нея, но после взе да ми харесва. Първото нещо, което сторих като свободна жена, бе да си заключа вратата.

Сутрин се учехме на занаят; следобед имахме други занимания: писане, четене, аритметика, история. Моята задача се състоеше в изработване на картонени или дървени кутии, където можеха да се държат козметика, бонбони, бижута и разни дреболии. Усвоих цялата последователност от умения по правенето и украсата на кутиите, защото в града всичко се вършеше така — от майстори, които владееха своя занаят и го практикуваха сами от край до край. Магазинът се стопанисваше от един член на Общността. По-старите работници бяха наемници. Когато моето обучение приключеше, и на мен щяха да ми дават заплата.

Дотогава господин Ерод ме издържаше заедно с Кео, Рамайо и още неколцина мъже от Шомеке. Той изобщо не стъпи в къщата. Струва ми се, че не искаше да вижда никого от хората, които толкова катастрофално бе освободил. Ахас и Геу ми казаха, че продал имението, а парите използвал за Общността и за да пробие в политиката. По онова време вече съществуваше Радикална партия, която поддържаше еманципацията.

Геу ме посети няколко пъти. Бе станал гражданин, елегантен и знаещ. Когато ме гледаше, имах чувството, че в мислите му все се върти това, че съм била жена за употреба в Зескра. Не ми беше приятно да се срещаме.

За разлика от него сега Ахас ми вдъхваше възхищение. Разбрах, че е смел, решителен и мил. Младежът ни бе търсил, намерил, спасил. Собствениците бяха платили необходимото, но именно Ахас го беше

осъществил. Той често идваше да ни навести — единствената ми връзка с детството, запазила се още жива сякаш по чудо.

Този момък се появяваше като приятел, който никога не ме връщаше назад, към тялото ми на робиня. Напоследък всеки господин, погледнал ме чисто *по мъжки*, ме изпълваше с гняв. Гняв изпитвах и към жените, които ме възприемаха като партньорка. Госпожа Тезайо не бе виждала в мен нищо друго освен едно тяло. В Зескра положението не се промени особено. Дори и за Ерод (макар че не ме пипна нито веднъж) аз бях само това. Плът, до която да се докоснат или да не се докоснат според желанията си. Да използват или да не използват според разните си прищевки. Аз мразех моите сексуални части: гениталиите, гърдите, бедрата и корема. Още от дете ме бяха обличали в меки дрехи, изтъкващи женския ми пол. Когато започнах да получавам заплата и можех да си купя или ушия нещо, винаги избирах твърд, тежък плат. Харесвах ръцете си, сърчни в своята работа, и главата си. Тя не беше умна и усвояваше бавно, но все пак се учеше, независимо колко време ѝ бе необходимо.

Най-голямо удоволствие ми доставяше историята. Бях израснала без нея. В Шомеке и Зескра не съществуваше нищо извън настоящето. Никой не бе и чувал за други епохи и за места с по-различен живот. Ние бяхме поробени от чудовищното всекидневие. Едва тук научих, че човек трябва със собствени сили да извоюва свещената свобода.

Първата книга, която прочетох сама, беше история на Яйоуе, написана много простовато. В нея се говореше за колониалното време, за четирите корпорации, за онзи ужасен начален период, когато космическите кораби стоварвали роби, а возели обратно ценни руди. Клетите мъже били толкова евтини, че за няколко години ги изтощавали до смърт в мините; после докарвали нови. *О, о, Яйоуе, никой никога не се е върнал от теб.* По-късно започнали да изпращат и жени за работа и за да раждат деца. С течение на годините асетите пренаселили лагерите и взели да образуват големи градове, управлявани от самите тях, както тази къща от нас. Те можели да се откупят, ако плащат на корпорацията част от своята заработка — също като бедните земеделци в някои райони на Вое Дайо. На Яйоуе такива асети ги наричали крепостни. В даден момент хората (поне тъй пишеше в историята) почнали доста остро да си задават въпроса: „Защо не сме свободни?“ И ето че вдигнали въстание.

Революционното движение тръгнало от колонията Надами и се разпространило навсякъде. Бяха се борили за правата си в продължение на трийсет години. Едва наскоро спечелили войната, прогонвайки корпорациите, собствениците, всички босове от техния свят. Тогава танцували и пеели по улиците — свобода, мила свобода! Книгата, която четях макар и бавно, беше отпечатана именно там и донесена на Уерел от Екумените. Тя стана свещена за мен.

По телеекраните се говореше, че на далечната планета се избиват, че няма правителство, народът гладува, племенни диваци от провинцията и младежки шайки в градовете безчинстват, а законът и редът са напълно разбити. Корупция, невежество, един обречен експеримент, загиващ свят: така определяха Яйоуе.

Ахас казваше, че Вое Дайо, което бе загубило голямата битка, се плаши от евентуално Освободително движение на Уерел.

— Не се прехласвай по тези новини на живо — съветваше ме той. — Никога не се включвай в тях. И те са лъжи като всичко останало, но когато човек се вживее и сам види нещо, му вярва. Властите добре разбират това. Няма да им трябва оръжие, ако овладеят съзнанието ни.

Собствениците не разполагали със свои репортери и камери на Яйоуе, допълни веднъж момъкът. Самички си „разигравали“ новините, като използвали актьори. Е, отделни пришълци от Екумен били допускани там, а яйоуейците спорели дали да не изгонят и тях, за да бъдат единствените господари на планетата, която са завоювали.

— Ами ние... и нас ли ще спрат? — попитах го аз, защото вече мечтаех да замина за Свободния свят, щом Хаме започне да изпраща кораби.

— Някои твърдят, че асетите ще бъдат приети. Други казват, че няма да могат да изхранят толкова много хора и това ще им създаде затруднения. Води се демократичен дебат по въпроса. Скоро ще се реши — след първите честни избори.

Ахас също мечтаеше да полети натам. Ние споделяхме копнежите си, както любовници споделят своята любов.

Организацията Хаме нямаше право да действа легално, а над Общността тегнеше забрана да работи в тази посока. Екумените бяха предложили да транспортират с техни кораби всички, които желаят, но правителството на Вое Дайо им отказваше космодрум за целта. Имаха

право да превозват само собствени кадри. На никой уерелианец не бе позволено да напуска родната си планета.

От четирийсет години насам Уерел беше разрешил на звездните гости да го посещават и да поддържат дипломатически отношения. Четенето на история ми помогна да разбера кои са господарите тук. Чернокожата раса бе завладяла съседните нации на Великия континент и накрая целия свят. Така наречените *собственици* вярваха, че съществува един-единствен модел на живот — техният. Те бяха убедени, че са образец за това какви трябва да бъдат всички хора и как точно да постъпват. Нещо повече: смятаха, че им принадлежи истината от последна инстанция. Дори при съпротива другите държави пак ги имитираха и по този начин се превръщаха в удобна плячка. Когато от небето се появил чужд народ, който изглеждал различно, имал различни познания и не се оставял да бъде поробен, расата на собствениците изобщо не искала да контактува с него. Нужни им били четиристотин години, за да признаят, че Бог е създал равни на тях.

Веднъж посетих митинг на Радикалната партия, на който Ерод говори прекрасно, както винаги. Забелязах една жена сред тълпата до мен. Тя внимателно го слушаше. Кожата ѝ светеше с чудноват оранжево-кафяв цвят като кората на пини и бялото се виждаше в ъгълчетата на очите ѝ. Стори ми се, че е болна. Спомних си за гнойната червянка и как тялото на господаря Шомеке се бе променило. Потръпнах и се отдалечих. Жената ме погледна, леко се усмихна, сетне отново се обърна към оратора. Косата ѝ беше буйна и къдрава, както на Сези-Туал; облеклото — от фина материя, с особена кройка. Постепенно осъзнах, че е чужденка и е дошла от един невероятно далечен свят. И най-странното беше, че въпреки всичките ни различия тя е човек като мене — не можеше да има никакво съмнение. Чувствах го. В първия момент това усещане дълбоко ме разтърси. После престана да буди тревога, а само огромно любопитство, почти копнеж по нея. Искаше ми се да я опозная, да науча онова, което тази пришълка знае.

Робската душа се бореше със свободната душа у мен. И така щеше да бъде през целия ми живот.

След като свикнаха да четат, пишат и използват калкулатор, Кео и Рамайо спряха да ходят на училище. Аз обаче продължих. Щом завърших класовете в сградата на Хаме, преподавателите ми

помогнаха да си намеря клас по транслатора. Макар че правителството държеше под контрол подобни форми, в тях се събираха добри учители и групи от цял свят. Те говореха за литература, история, наука и изкуство. Мене ме влечеше най-вече историята.

Рес, която беше членка на Хаме, ме заведе за първи път в библиотеката на Вое Дайо. Тъй като тя бе достъпна само за собствениците, не беше цензурирана от властта. Освободените роби със светла кожа не се допускаха от библиотекарите под разни предлози. Ала моята кожа бе тъмна и в града бях усвоила едно надменно безразличие, което спестяваше на човек много обиди и унижения. Рес ме посъветва да вляза, сякаш всичко тук ми принадлежи. Направих го и бях обслужена с най-голямо внимание. И така, започнах да чета свободно, да гълтам всяка книга, която си пожелаех от това огромно хранилище на духа. Четенето беше моето щастие. То всъщност ми даваше истинската свобода.

Освен изработката на кутии (впрочем добре платена, приятна и сред приятни колеги), обучението и заниманията в библиотеката в живота ми не съществуваха други неща. Аз и не исках повече. Бях самотна, но чувствах, че тази самота не е твърде висока цена, за да постигна мечтите си.

Сприятелих се с Рес, която отначало не бях харесала. Двете заедно посещавахме събрания на Хаме, а също и забавления, за които нищо нямаше да узная без нея.

— Хайде, дървенячке — казваше ми тя. — Да очовечим малко колониалното момиченце.

И ме водеше в театъра на макилите или в увеселителните зали на асетите, където звучеше хубава музика. На наемницата винаги ѝ се танцуваше. Оставих я да ме научи, без това изкуство да ми допада особено. Една нощ, докато играехме „бавна стъпка“, ръцете ѝ ме притиснаха по-близо и когато я погледнах в лицето, видях сексуално желание, изписано върху него.

— Не ми се танцува повече — въздъхнах.

Скоро се прибрахме у дома. Рес ме изпрати до стаята, а на вратата се опита да ме прегърне и целуне. На мене направо ми прилоша от гняв.

— Не искам това! — викнах насреща ѝ.

— Извинявай, Ракам — каза тя с нежност, с каквато никога преди не ми бе говорила. — Знам какво ти е. Просто трябва да го преодолееш и да имаш свой собствен живот. Аз не съм мъж, пък и искрено те желая.

Тук избухнах грозно:

— Една жена ме използва преди който и да било мъж! Ти попита ли ме дали аз съм съгласна? Няма да позволя вече никой да ме употребява!

Гневът и злобата бликнаха от мене като отрова от гнойна инфекция. Ако още веднъж се бе осмелила да ме докосне, сигурно щях да я ударя. Треснах ѝ вратата под носа. Отидох до бюрото си цялата разтреперана, седнах и започнах да чета книгата, която бе отворена там.

На следващия ден и двете се срамувахме и се държахме сковано. Ала зад привидната си експедитивност и грубост Рес криеше търпение. Тя повече не се опита да флиртува, но ме накара да ѝ се доверя, да споделям с нея, понеже нямаше друг, с когото да разговарям. Слушаше ме внимателно и ми казваше мнението си.

Веднъж рече:

— Глупавичката ми, ти нищо не разбираш. И не е чудно. Та как би могла да го проумееш? Сексът за тебе е нещо, което някой ти прави. Но не е така. Ти си, която правиш секса. Заедно с партньора. Не на него, а *заедно*. Ти никога не си изживяла истинското удоволствие. Всичко останало е насилие.

— Същото ми го обясни и господин Ерод още в Къщата — отвърнах аз с голяма горчивина. — Както и да се нарича. Стига ми. Достатъчно ми е до края на живота. Щастлива съм, че мога да мина без него.

Лицето на Рес се сви в гримаса.

— Само на двайсет и две? Може би за известно време, да. Ех, щом си щастлива, добре. Все пак помисли над думите ми. Това е твърде съществена част от човешкото битие, за да я отхвърлиш просто така.

— Ако толкова ми трябва секс, мога и сама да си доставям наслада — казах ѝ, без да ме е грижа, че навярно ще я засегна. — Любовта няма нищо общо в случая.

— Тук грешиш — кимна тя, но аз вече не я слушах.

Бях готова да попивам информация от учителите и книгите по мой избор, ала мразех да ми дават съвети, за които не съм молила. Не исках да ме учат какво да мисля, нито как да постъпвам. Щом съм свободна, нека наистина ме оставят на мира. Бях като дете, което едва прохожда.

И Ахас също се опитваше да ме съветва. Твърдеше, че било глупаво да задълбавам чак толкоз много.

— Нищо полезно не може да се направи с четене на книги. По този начин човек задоволява само собствените си страсти. Ние се нуждаем от лидери и членове, способни на практически действия.

— А нима не ни трябва учители?

— Да — каза той, — обаче и преди година ти знаеше достатъчно, за да преподаваш на другите. Каква е ползата от древната история, от информацията за непознати светове? Нашата задача е да вдигнем революция!

Естествено, че не спрях да се занимавам, но започнах да изпитвам чувство на вина. Поех един клас в училището на Хаме, в който обучавах неграмотни асети и крепостни да четат и пишат, както аз самата бях прогледнала навремето. Това беше мъчна работа. За всеки възрастен е тежко да се напруга вечер, уморен след дългия трудов делник. Много по-лесно е да седнеш пред телеекрана и да се потопиш в други светове.

Продължавах да споря наум с Ахас и веднъж го запитах:

— Как смяташ, дали на Яйоуе съществуват библиотеки?

— Не зная.

— Ами, знаеш, че корпорациите не са оставили книги горе. Собствениците са били хора невежи, които са се интересували само от печалбите си. Науката винаги съдържа някакви ценности. Аз уча, за да пренеса своите познания на Яйоуе. Ако зависеше от мен, бих прехвърлила цялата библиотека там!

Той ме изгледа удивен.

— Всички писания се занимават все с онова, което господарите са мислили или вършили. От тях просто няма никаква нужда.

— Има — бях сигурна, че не е прав, макар и да не можех точно да кажа защо.

Скоро ме поканиха да преподавам история, тъй като една от учителките бе напуснала. Тези часове протичаха добре. Аз усилено ги

подготвих. Междувременно ми предложиха да говоря пред група напреднали ученици и занятията там също вървяха сносно. Хората проявяваха интерес към историческите изводи и към съпоставките, които започвах да правя между нашия и другите светове. Бях вникнала в различните начини за възпитание на децата, кой поема отговорността за тях и как се разбира тази отговорност, понеже ми се струваше, че тъкмо тя определя дали човек ще бъде свободен или роб.

На една моя беседа присъстваше мъж от посолството на Екумен. Да, действително се уплаших от това чуждоземно лице сред слушателите. И още повече се стреснах, когато го разпознах — ръководителя на първия курс по история на Екумените, когото някога хванах по телеканала. Бях го слушала прехласната, макар и да не вземах участие в дискусиите. Всичко, чуто тогава, оказа голямо въздействие върху мен. Мислех си, че ще му се стори нахално, дето се осмелявам да нища въпроси, които той владее така добре. Смънках лекцията си, опитвайки се да не виждам белите ъгълчета на очите му.

След урока пришълецът вежливо се представи и ме попита дали имам еди-коя си книга. Държеше се толкова учтиво и приятно, че аз не можех да не почувствам симпатия към него. И много скоро той напълно спечели доверието ми. Неговите напътствия ми бяха нужни, за да се ориентирам сред потока глупости, които се пишеха или говореха (дори от умни хора) за разпределението на мъжкото и женското влияние върху живота на децата. После ми препоръча някои полезни книги за четене: по-нататък бих могла да продължа образованието си и сама.

Името му беше Есдардон Айа. Заемаше висок пост, макар че не помня какъв, и бе родом от Хейн — Стария свят, родината на човечеството, откъдето произхождаха нашите предци.

Понякога ми се струваше странно, че съм на „ти“ с толкова древни въпроси. Та нали до шестгодишна възраст не познавах нищо извън лагера, а пък до осемнайсетата си година не знаех името на страната, в която живеех! Когато бях току-що дошла в града, някой спомена Вое Дайо и аз попитах:

— Ами къде е това?

Всички ме изгледаха с учудване. Някаква стара наемница ми обясни с грубоватия си глас:

— Тук, калгачке. Точно тук е Вое Дайо. Така се нарича моето и твоето отечество!

Разказах този случай на Есдардон Айа. Пришълецът изобщо не се засмя.

— Една страна, един народ — всъщност това са много особени и много трудни за разбиране понятия.

— Моята страна беше робията — въздъгнах аз и той кимна.

По онова време рядко се виждахме с Ахас. Липсваше ми неговото сърдечно приятелство, но момъкът бе започнал да ме упреква сериозно.

— Ти все се надуваш, печаташ, излизаш пред аудитории. Следователно поставяш своята личност над каузата.

А аз му отвързах:

— Не забравяй, че говоря на хората от Хаме. Пиша за неща, които трябва да знаят. Всички мои действия са в името на милата ни свобода...

— Общността не е особено доволна от онзи твой памфлет — реагира той с обичайната си сериозност, винаги готов да ме напътства, сякаш споделя с мен някаква тайна. — Помолиха ме да ти кажа, че си длъжна да представяш материалите си на комитета, преди да публикуваш отново. Това е печатница, тя се движи от луди глави. Хаме създава доста трудности на нашите кандидати.

— Нашите ли! — гневно викнах. — Изключено е някой собственик да бъде мой кандидат! Още ли получаваш нареждания от младия господар?

Думите ми го засегнаха силно.

— Ракам, ако издигаш себе си над другите и не действаш в единство с нас, можеш да навредиш на движението.

— Въобще не се поставям над народа, както правят политиците и експлоататорите. Аз поставям свободата над всичко. Защо вие не действате в единство с мен? Нима то не е двустранен процес, Ахас?

Разделихме се ядосани.

Чувствах, че съжалява, дето съм се изплъзнала от неговото попечителство. А може би завиждаше, че си бях спечелила независимост, докато той оставаше човек на господин Ерод. И все пак имаше вярно сърце. Нашето недоразумение ни причини и на двамата

огромна мъка. Ще ми се да знам какво ли е станало с него в онези смутни времена, които последваха.

В обвиненията му се криеше известна истина. Вече разбирах, че съм способна да трогвам душите на хората, когато говоря и пиша. Но кой да ми пошепне, че този талант е колкото могъщ, толкова и опасен? Ахас твърдеше, че се самоизтъквам, обаче аз не правех това. Цялата се бях отдала в служба на правдата и свободата. Никой не ми обясни, че целта не оправдава средствата, понеже едничък Бог Камие вижда в какво ще се превърне тя по-късно. Навярно баба Досе щеше да каже същото. И *Аркамие* можеше да ми го напомни, но аз рядко го четях. За съжаление тук, в града, нямаше старци, които да пеят преданието вечер. Инак сигурно щях да чуя и техния зов; той щеше да прокънти над моя красив глас, който говореше красиви думи.

Надали съм причинила голяма злина, привличайки вниманието на управниците от Вое Дайо, че Хаме започва да става по-смела, а Радикалната партия — по-силна, и че трябва да предприемат нещо срещу нас.

Първата крачка беше пораждаване на разногласие. В откритите комплекси (както в мъжкото, така и в женското крило) имаше по няколко апартамента за двойки. Това бе много важно. Всякакъв брак между асетите се смяташе за незаконен. Те можеха да получат позволение да живеят заедно само по снизхождението на господаря им. Единствената правно допустима отговорност на роба беше към неговия васал. Например детето не принадлежеше на майка си, а на собственика. Но тъй като в споменатите комплекси съжителстваха гареоти и асети, тези апартаменти бяха толерирани или не им се обръщаше внимание.

И ето че сега най-неочаквано, позовавайки се на закона, двойките на клетниците бяха арестувани. После глобиха ония, които работеха на надница; разделиха хората и ги изпратиха в лагери на разни компании. Рес и другите управителки на нашия дом също платиха глоби. Предупредиха ги, че ако отново бъдат открити каквито и да било „неморални връзки“, ще им се търси най-строга отговорност. Двете дечица на една двойка не влязоха в правителствения списък и бяха изоставени, щом техните родители изчезнаха. Кео и Рамайо ги взеха под своя опека.

На събранията на Хаме и на Общността избухнаха разгорещени спорове по този въпрос. Някои смятаха, че правото на асетите да живеят заедно и да отглеждат децата си трябва да бъде подкрепено от Радикалната партия. То не застрашаваше пряко интересите на собствениците и току-виж се приело от мнозина, особено от госпожите, които не гласуваха, обаче бяха безценни съмишленици. Други твърдяха, че личните чувства следва да отстъпят място пред лоялността към каузата и да се гони по-важното — постигане на еманципация. Господин Ерод се изказа на едно събрание именно в такъв дух. Аз станах, за да му опонирам. Подчертах, че без сексуална разкрепостеност не може да има никаква свобода. И че докато нежният пол не получи правомощия, а мъжете не поемат отговорността да възпитават своите рожби, никоя жена (независимо дали е собственичка или асет) няма да бъде свободна.

— Бащите трябва да се грижат за обществената сфера на живота, за онзи по-голям свят, в който детето ще влезе; майките пък — за домашната страна, за моралното и физическото израстване на поколенията. Това е деление, дадено от Бога и Природата — отвърна Ерод.

— Нима нашето прословуто освобождение означава да потънем в беца и да стоим заключени в дамското крило?

— Разбира се, че не... — започна той, но аз го прекъснах, защото се боях от неговия дар слово:

— Какво тогава ще ни донесе свободата *на нас*! Тя по-различна ли е от правата на мъжа?

Председателят ядосано почукваше с пръчката си. Ето че друга представителка на асетите поде моя въпрос:

— Кога най-сетне Радикалната партия ще се осмели да говори и от наше име?

Една старица викна:

— Ей вие, собственици, които искате да премахнете робството, къде са вашите жени? Защо те не са тук? Не ги ли пускате да излизат от беца?

Зачервен, председателят силно удряше и най-после успя да възстанови реда. Аз ликувах, ала в същото време сърцето ми бе свито от тревога. Видях, че Ерод, а и някои хора от Хаме започват да гледат на мене като на откровен провокатор. И наистина думите ми бяха

внесли разкол в мненията. Но няма подобно разделение не съществуваше и по-рано?

Една група от нас, жените, си тръгна, бърбейки високо по тротоара. Това вече бяха моите улици — с тяхното движение, с техните светлини, с опасностите, с живота им. Тази нощ аз бях собственичка. Големият град беше мой. Мое беше и бъдещето.

Споровете не спираха. Канеха ме да говоря на много места. Когато напуснах поредния такъв митинг, хейнецът Есдардон Айа се приближи и ми каза като нещо съвсем обичайно:

— Ракам, има опасност да те арестуват.

Не го разбрах. Той тръгна редом с мен, малко по-далеч от другите, и продължи:

— Чух да обсъждат въпроса в посолството... Правителството на Вое Дайо възнамерява да промени статута на освободените асети. Вече няма да ви смятат за гареоти. Ще се наложи някой собственик да попечителства над вас.

Това бяха лоши новини, но след кратък размисъл отвърнах:

— Струва ми се, че ще мога да си намеря настойник. Може би господин Боайба...

— Той ще трябва да получи одобрение отгоре... По този начин искат да отслабят Общността, като разколебят и асетите, и собствениците. Много хитър план.

— Ами какво ще стане с нас, ако не си осигурим гарант, който да бъде одобрен?

— Ще ви считат за избягали.

Накратко това означаваше смърт, трудов лагер или търг.

— О, Господи, Камие! — възкликнах аз и хванах Есдардон Айа за ръка, понеже пред очите ми падна черна пелена.

Бяхме изменили така известно разстояние. Когато отново отворих клепачи, видях улицата, високите сгради на града, грейналите светлини. Доскоро си бях въобразявала, че ми принадлежат.

— Имам приятели — вметна хейнецът, продължавайки да върви редом, — които смятат да отпътуват за кралство Бамбур.

— А с какво могат да ми помогнат те?

— Оттам излита кораб за Яйоуе.

— За Яйоуе — повторих машинално аз.

— Да, доколкото съм запознат — кимна той, сякаш ставаше дума за трамвайна линия. — Предполагам, че след време и от Вое Дайо ще има редовни космически полети. Ще екстрадират размирници, бунтовници, членове на Хаме. Е, това означава да признаят Яйоуе за суверенна държава, което още не са склонни да направят. Позволяват си обаче някои полулегални сделки чрез посредничеството на страните, с които общуват... Преди няколко години кралят на Бамбур купил един от старите корпоративни кораби, истински колониален планетолет. Искал да посети спътниците на Уерел, но те му се сторили отегчителни. Тогава дал кораба под наем на консорциум учени от университета и бизнесмени от столицата. Шепа по-смели бамбурски производители го използват за търговия с Яйоуе, като в същото време вземат научни работници, за да провеждат своите експерименти там. Естествено всяко пътуване излиза много скъпо, тъй че непременно гледат да съберат по-голям екипаж...

Слушах всичко, без да го чувам добре, обаче го разбирах.

— Досега се справяха някак с Божията помощ — добави той.

Винаги говореше тихо, с увлечение, ала никога надменно.

— В Общността знаят ли за тоя планетолет? — попитах.

— Мисля, че някои от членовете са уведомени. Както и отделни хора на Хаме. Но да се знае това е доста опасно. Ако във Вое Дайо научат, че държава, с която търгуват, изнася ценни стоки... Всъщност възможно е да имат известни подозрения. Ето защо такова решение не може да се вземе лесно. То е коварно и необратимо. Признавам, че дълго се колебах, преди да говоря с теб. Толкова дълго се колебах, че не ти остава много време. Трябва да прецениш още тази нощ, Ракам.

Вдигнах поглед към небето, което се спотайваше отвъд светлините на града.

— Ще отида — отвърнах. Спомних си за Уалсу.

— Добре. — На следващия ъгъл мъжът кривна от посоката, в която вървахме, и сви към дипломатическия квартал.

Не се учудих защо прави това заради мен. Той бе потаен човек, човек със скрита власт, но винаги уважаваше истината и смятам, че следваше сърцето си, когато може.

Щом стигнахме територията на посолството — голям парк, осветен от прожектори с мека светлина в зимната нощ, — аз спрях.

— Книгите ми — казах. Есдардон Айа ме изгледа въпросително. — Искан да ги взема на Яйоуе. — Щях да се разплача, сякаш всичко, което оставях, се съсредоточаваше в тези любими книги. — Доколкото знам, те имат нужда от такива неща горе.

Той помисли малко:

— Ще ги кача на нашия следващ кораб. Бих те изпратил и тебе с него, но, разбира се, Екумен не разрешава свободно пътуване на избягали роби...

Обърнах се, хванах ръката му и докоснах челото си до нея. За първи път правех подобен жест по собствена воля.

Хейнецът се притесни.

— Хайде, ела — въздъхна и бързо ме поведе.

Посолството се охраняваше от наемни урелианци, повечето вайоти от някогашната военна каста. Един от тях, сериозен, вежлив, много мълчалив човек, ме откара на летището в Бамбур — островната държава източно от Великия континент. Той носеше всички необходими документи. После ме придружи до кралската обсерватория, която Негово величество бе построил за космическия си кораб. Там бях веднага въведена в металния гигант, който стоеше изправен върху стартовата площадка, готов да бъде изстрелян.

Предполагах, че вътре има удобни места, специално пригодени за височайшите обиколки на спътниците. Планетолетът бе принадлежал на Селскостопанската корпорация и из него още зееха складовете за разни колониални стоки. В четири от товарните му ниши бяха пренасяли зърно от Яйоуе; сега там се помещаваше земеделска техника от Бамбур. В петата ниша пък са превозвали асети.

Оказа се, че липсват всякакви седалки. На пода имаше меки ватирани постелки, ние легнахме и бяхме превързани с колани като багаж. Изброих около петдесет „учени“. Бях последната, която се качи на кораба. Хората от екипажа бяха нервни, забързани и говореха само на бамбурски. Аз не разбрах инструкциите, които ни дадоха. Искан да отида до тоалетната, но ми извикаха: „Няма време, няма време!“ При това положение трябваше да лежа и да се измъчвам, докато затваряха големите врати на нишата. Те странно ми напомняха портите на лагера Шомеке. Пътниците наоколо бърбеха на своя диалект. Заплака бебе. После от опашката се надигна ужасен рев. Тялото ми се притисна към пода като настъпено от гигантски ботуш; имах чувството, че моите

плешки ще пробият постелката. Езикът ми се смъкна в гърлото, сякаш да ме задуши, и в пристъп на болка и топла влага урината ми потече.

Сетне започнахме да се носим безтегловни из въздуха, придържани единствено от ремъците. Горестана долу и долу — горе — всички посоки се разместиха. Хората отново заговориха, обръщаха се по име, питаха се: „Как си?“ Бебето не преставаше да се дере. Взех да опипвам закопчалките. Точно тогава по високоговорителя гръмна рязък глас. Той повтори на два езика:

— Моля, не откопчавайте коланите! Не се опитвайте да се местите! Корабът е нападнат! Ситуацията е много опасна!

И тъй, продължих да си плувам в леката мъглица от урината и да слушам непознатите, които приказваха наоколо, без нищо да им разбирам. Усещах се твърде нещастна, но в същото време смела като никога. Нямах никакви грижи. Все едно, че умирах. Глупаво е човек да се тревожи за каквото и да било, ако наистина умира.

Планетолетът се движеше особено, тресеше се, изглеждаше, че прави завои. На неколцина им прилоша. Въздухът се изпълни с мирис и малки капки от повърнатото. Освободих си ръцете, колкото да се превържа с шала около лицето, та да дишам през него, и затиснах краищата му под главата си.

Плътно загърнатата, вече не виждах огромната дъга на товарната ниша под мене или отгоре. Инак се чувствах така, сякаш ще връхлетя право в нея. А и бях обвита от собствената си миризма, което бе по-уютно. Често си слагах тази кърпа, преди да водя беседа. Беше от фина бледочервена материя, с втъкани сребърни нишки в платното. Когато я купих от градския пазар с лично спечелени пари, си спомних аления шал на мама, подарък от госпожа Тезайо. Казах си, че сигурно би й харесал моят, макар и не толкова ярък. Сега надничах към рижите размити очертания на свода, осветен от лампите в двата му края, и си мислех за Йоуа. Навярно я бяха убили онази сутрин в лагера. Възможно бе да са я отвели в друго имение като жена за употреба, ала Ахас така и не откри нищо за нея. Сетих се как държеше глава, леко сведена настрана — почтителна, но умна, грациозна. Очите й бяха светли и будни, очи, където „се отразяват седемте луни“, както гласеше една балада. Мислех си още: никога повече няма да видя тия луни.

Това ме изпълни с такава тъга, че за да се успокоя и разсея, почнах тихичко да си тананикам, омотана в червената ефирна кърпа,

затоплена от собствения ми дъх. Изпях освободителните песни на Хаме, а сетне любовните, на които ме бе учила госпожа Тезайо. Накрая подхванах „О, о, Яйоуе“ — в началото шепнешком, но след минутка малко по-високо. Един глас някъде отвъд аленеещата завеса, която ме обгръщаше, се присъедини към мен. Беше мъжки, бързо последван от женски. Всички асети от Вое Дайо знаят тази песен. Запахме заедно. Скоро някакъв човек от Бамбур я поде на своя език, други също се включиха в хора. Бебето плачеше вече по-тихо. Въздухът бе много спарен и задушен.

Часове по-късно, когато през вентилите нахлу чиста струя и ни беше казано, че можем да разхлабим коланите си, научихме подробности. Ракета от службата за космическа защита на Вое Дайо пресякла маршрута на нашия кораб непосредствено след излитането и му заповядала да спре. Бамбурският капитан изобщо не се подчинил. Бойната ракета открила огън и макар да не улучила, взривът бе увредил контролното табло. Корабът продължил пътя си; патрулът нито се чул, нито се видял повече. Бяхме на единайсет дни разстояние от Яйоуе. Но близо до целта сигурно щеше да ни посрещне по-сериозна засада. Причината, поради която нападнали планетолета, била „подозрение за пренасяне на контрабандни стоки“.

Флотата от бойни кораби беше построена преди векове, за да пази Уерел от атаките, които се очакваха от страна на Екуменската империя. Толкова се бяха уплашили от тази предполагаема опасност, че вложили всичките си усилия да разработят технологията на космическите полети. И резултатът бе колонизацията на съседния свят. След като изминали четиристотин години без никакви сигнали за нападение, Вое Дайо най-сетне приела посланици от Екумен. Бяха впрегнали защитната флота за транспортиране на оръжие и армейски части по време на Освободителната война с Яйоуе. Сега ги използваха, както собствениците от именията използват ловните си кучета и котки — за преследване на избягали роби.

Открих другите двама воедайанци в товарната ниша и си смених мястото, за да можем да си говорим. Те също бяха докарани в Бамбур от Хаме, а организацията бе платила таксата за пътуването им. Досещах се кой е погасил моята.

— Само с добра воля човек не би могъл да полети — отбеляза жената.

Странен образ беше тя. Истински учен. Получила висока квалификация като химик от компанията, където бе наемен работник, Туалтак успяла да убеди хамеитите да я изпратят на Яйоуе, понеже вярваше, че там има нужда от специалист с нейните способности. Вземаше по-висока заплата от повечето гареоти, ала се надяваше, че на новото поприще ще бъде още по-добре.

— Ще стана богата — каза тя.

Мъжът, по-скоро момче, бе работил в заводите на север. После избягал и извадил късмета да попадне на хора, които да го спасят от смърт или трудов лагер. Беше шестнайсетгодишен — невеж, шумен, непокорен, сърдечен. Превърна се в любимец на всички, като играчка. Аз също привлякох вниманието, защото познавах историята на Яйоуе и с помощта на едного, владеещ и двата езика, можах да разкажа на пътниците от Бамбур нещо за света, в който отиваха: вековете на робство под властта на корпорациите, Надами, войната, Освобождението. Някои между тях бяха наемни труженици от градовете, други — група роби от имения, купени на търг от Хаме с фалшиви пари и с фалшиви имена и качени на този кораб, без да знаят посоката. Тъкмо подобен трик бе събудил интереса на Вое Дайо към полета ни.

Йоке, заводският работник, непрестанно фантазираше как ще бъдем посрещнати на Яйоуе. Беше си съчинил една история — полушега, полумечта, — че ще ни приветстват с музика и речи и ще дадат голяма вечеря в наша чест. С течение на дните към разказа му се добавяха все нови и нови подробности, докато пътувахме в скучната товарна ниша. Инак единственото ни разнообразие бе редуването на по-силна с по-слаба светлина и зареждането два пъти на „ден“ с храна и вода от тубите. Не се замислях какво ни очаква. Живеех извън всички събития. Ако бойните ракети ни откриеха, сигурно щяхме да умрем. Ако пък успеехме да се доберем горе, това навярно щеше да бъде началото на нов живот. Но сега плувахме вън от времето.

4. ЯЙОУЕ

Ето че корабът ни успя да стигне до космическата площадка на Яйоуе. Първо свалиха опакованите машини, след това останалия товар. Ние излязохме от корпуса, като едва пристъпяхме и се опирахме едни на други, защото не можехме още да се приспособим към гравитацията на този нов свят. Той ни притегляше към центъра си, заслепявайки ни със светлината на слънцето, до което бяхме по-близо от всякога.

— Насам! Насам! — крещеше някой. Аз бях доволна да чуя собствения си език, но хората от Бамбур се оглеждаха неразбиращо.

Оттук, съблечете се, почакайте — първите думи, които възприехме в Свободния свят, бяха нареждания. Трябваше да бъдем обеззаразени (болезнена, изтощителна процедура) и прегледани от лекари. Всичкият ни багаж също трябваше да бъде обеззаразен и прегледан. Това не ни отне много време. Получих си обратно дрехите, дето бях носила вече две седмици. Радвах се, че са ме *освежили*. Най-накрая ни разпоредиха да застанем в редица в един от товарните хангари. Все още над някаква врата висеше надпис АККЯ — Аграрна колониална корпорация на Яйоуе. Последователно ни преведоха през пропуската за влизане.

Мъжът, който ме обслужи, бе нисък, бял, на средна възраст и с очила — подобен на всеки друг асет чиновник в града, обаче аз го погледнах с най-голямо благоговение. Беше първият яйоуеец, с когото общувах. Задаваше ми въпроси, за да попълни емигрантска бланка, и записваше отговорите.

— Знаеш ли да четеш?

— Да.

— Умения?

Позапъгнах се малко и отвърнах:

— Мога да преподавам... да преподавам начална грамотност и история.

Той изобщо не вдигна очи към мен.

Бях готова да бъда толерантна. В края на краищата от Яйоуе не ни бяха молили да дойдем. Пуснаха ни само, защото разбираха, че ако ни върнат, ще бъдем екзекутирани публично. За Бамбур ние бяхме доходен товар, но на Яйоуе можехме да създадем доста проблеми. Ала мнозина от нас притежаваха разни полезни умения и аз останах доволна, че се интересуваха от тях.

Щом минахме през пропускателна зона, ни разделиха на две групи според пола. Йоке ме прегърна и отиде към своята страна, като се смееше и ми махаше. Скоро видяхме как всички мъже бяха заведени до редовния автобус, който пътуваше до старата столица. Чак сега търпението ме напусна и моите надежди помръкнаха. Взех да се моля: „Велики Камие, само това не, не и тук!“ Страхът ме озлоби. Когато един господинчо дойде и започна отново да раздава нареждания: хайде, идвайте, оттук, аз приближих до него и му казах:

— Кой сте вие? Къде ни водите? Ние сме свободни жени!

Той беше едър човек, с кръгло бяло лице и сини очи. Сведе поглед към мене, отначало свъсен, но после ми се усмихна:

— Да, сестричке, свободни сте. И все пак всички трябва да се трудят, не е ли така? Вие, дамите, ще идете на юг. Нужни са хора за оризовите плантации. Ще поработите малко, докато припечелите пари и се ориентирате. Ако това не ви харесва, ще се върнете обратно. Там винаги могат да си намерят и по-красиви създания от вас.

Никога не бях чувала тукашния акцент — благозвучно, неотчетливо смекчаване на съгласните и дълги, ясни гласни. Въобще не бях чувала жените асети да бъдат наричани дами. Никой досега не беше ме назовавал сестричке. Пък и последната реплика бе използвана добронамерено, не в лош смисъл. Останах много объркана и не можах да отговоря нищо. Обаче химичката Туалтак заяви:

— Вижте, аз не съм дошла да работя на полето. Аз съм квалифициран учен...

— О, всички вие сте учени — каза яйоуеецът с широка усмивка. — Хайде, госпожи, побързайте!

Той крачеше напред, а ние го следвахме. Туалтак продължаваше да му обяснява, ала мъжът не й обръщаше никакво внимание.

Заведоха ни до един вагон, отбит на страничен коловоз. Огромното ярко слънце клонеше към залез. Небето бе цяло в оранжеви и розови отблясъци, озарено от светлина. Долу пробягваха тъмни и

издължени сенки. Топлият въздух бе прашен и сладостно ухаеше. Докато чакахме, за да се качим в купетата, полака се наведох и вдигнах плоско червеникаво камъче от насипа. Беше кръгло, с тънка бяла лентичка, която го опасваше. То бе част от земята на Яйоуе. Аз държах Яйоуе в ръка. И това късче също съм запазила до ден-днешен.

Преместиха вагона ни на централните релси и го скачиха за влакова композиция. Щом потеглихме, ни поднесоха вечеря: супа от огромни котли, които се плъзгаха на колела през коридора, купи със сладък ориз от мочурищата, пини — специалитет при нас, а тук най-обикновена храна. Ядохме до насита. Наблюдавах как последните меки лъчи угасват зад веригата от хълмове, край която се движеше влакът. Скоро се появиха звездите. Луни липсваха. Никога повече нямаше да ги има. Никога повече. Ето че видях Уерел да се разгаря на изток. Бе голям синкаво-зеленикав пламък, който изглеждаше точно така, както Яйоуе изглежда от Уерел. О, вече нямаше да зърна как Свободният свят изгрява подир залеза. Сега планетата на домакините следваше порасналото слънце.

Жива съм и съм тук, казах си аз. И *следвам слънцето*. Престанах да мисля за всичко друго и заспах, люляна от влака.

Свалиха ни на втория ден в един град на реката Йот. Нашата група от двайсет и трима човека беше бързо разцепена и десет от нас бяха закарани с волска кола до селото Хагайот. Някога то е било лагер на АККЯ, където са отглеждали кафяв ориз — основната храна на колониалните роби. Днес бе превърнато в кооперативно средище, към чийто състав ни включиха. Заживяхме с характерния ритъм на местните хора, освен когато дойдеше време за плащане. Тогава трябваше да върнем част от надниците си, за да се издължим на кооператива.

Напълно разумно бе така да се уреждат отношенията с емигрантите, които нямаха пари, не знаеха езика и не притежаваха особени умения. Но аз не разбирах защо бяха пренебрегнали нашата квалификация. Защо например изпратиха полските работници от Бамбур в града, а не тук? Защо на оризищата превиваха гръб само жените?

Не проумявах и по какви причини (както много скоро установих) мъжете вземат всички решения и раздават всички заповеди. Все пак усетих, че те доста се боят от уерелианките, които не бяха свикнали да

търпят нареждания от себеравни. Разбрах също, че съм длъжна да се подчинявам безропотно и дори да не си и помислям да оспорвам нещо. Селяните от Хагайот гледаха на нас злобно и мнително, винаги готови да размахат камшик, както някога тъмнокожите господари.

— Може и да сте учили мъжете какво да правят там, откъдето идвате — заяви ни бригадирът още през първия ден на полето. — Но това си е било във вашия свят, докато ние тук се трудим заедно като свободни хора. Приискало ви се е да бъдете босове с рокли. Е, при нас такива работи не минават...

От „дамската“ страна имаше старици, обаче те не се радваха на определена почит като нашите в Шомеке. Отначало в лагерите са липсвали всякакви жени и силният пол сам си организираше живота и си разпределял влиянието. Когато най-сетне бяха започнали да изпращат робини в тези робски кралства на мъжете, за тях не останала никаква власт. Те нямали глас в нищо. И докато не тръгнаха да се местят в градовете, на Яйоуе ги смятали почти за добитък.

Така аз се научих на мълчание.

За мен и Туалтак нещата не бяха толкова лоши, колкото за нашите осем спътнички от Бамбур. Ние бяхме първите емигранти, които виждаха селяните тук. Уви, те знаеха само един език. Решиха, че бамбурските жени са вещици, понеже не били говорели по „човешки“. И когато гостенките общуваха помежду си на своя роден диалект, получаваха за това удари с камшик.

Нека си призная, че през първата година в Свободния свят се чувствах тъй зле, както и в Зескра. Мразех да кисна по цели дни из плитките води на оризищата. Стъпалата ни бяха вечно мръсни, подути и пълни с някакви ситни, вмъквачи се под кожата червейчета — трябваше да ги чистим всяка вечер. Но работата бе полезна и не особено тежка за здрав човек. Всъщност не тя ме смазваше.

Хагайот не беше селище с племенно устройство, нито пък толкова консервативно като други места, за които узнах по-късно. Тук момичетата не бяха подлагани на ритуално изнасилване и на всички сънароднички им бе гарантирана известна сигурност, ако си стоят покорно откъм своята страна. Една жена *прескачаше рова* с мъж само по собствена воля. Ала щом отидеше някъде без придружител или дори се отделише от групата в оризището, приемаха, че „нарочно си го

търси“. Тогава всеки господинчо се усещаше в правото си да упражни насилие над нея.

Сприятелих се с някои от жените в селото и от Бамбур. Наистина не бяха по-малко невежи, отколкото аз преди пет-шест години, но между тях имаше и доста по-умни. Изобщо няхах шанс да се сближа с мъже, защото те се смятаха за наши собственици. Аз не можех и да си представя как е възможно животът в Хагайт да се промени. Чувствах се особено потисната нощем, докато бидувах в колибата между спящите тела и си мислех: затова ли загина Уалсу?

През втората година от престоя ми тук реших да не се оставя да потъна в пълно отчаяние. Една от бамбурските пришълки, която бе кротка и смирена и не схващаше достатъчно добре за какво става дума, а пък постоянно я пребиваха с камшици, задето говори собствения си език, се самоуби наред големите оризища. Беше легнала в топлата плитка вода (не по-висока от коленете ѝ!) и се бе удавила. И аз се страхувах от това покорство пред съдбата, от тази локва на отчаянието. Хрумна ми да използвам способностите си, за да ограмотявам хората от селото.

Написах скромни букварчета върху оризови листа и направих всичко като игра, предназначена за малките деца. Част от по-възрастните момичета и майките им също проявиха любопитство. Някои знаеха, че гражданите могат да четат, и смятаха това за чудна мистерия, магьосничество, което е причина онези да имат толкова голямо влияние. Аз не оборвах подобни схващания.

За жените нахвърлях първоначално пасажии от *Аркамие*, които успях да си спомня, за да не разчитат на мъжете „жреци“ да им ги рецитират, когато те благоволят. Яйоуейките бяха горди, че са се научили да разгадават по букви тия стихове. След това помолих една приятелка да ми разправи някаква случка от живота си — тя ми разказа как като дете се натъкнала на ловен котарак в тресавището. Аз записах историята и я озаглавих „Лъвът от тресавището в моите представи“ от Аро Сайуги; после я прочетох на глас пред авторката и група момичета и жени. Всички се забавляваха и много се смяха. Сайуги се просълзи, щом докосна листа, върху който лежах собствените ѝ думи.

Вождът на селото и неговите главатарии, надзиратели и почетни синове, въобще цялата йерархия и местна власт се отнасяха с

подозрение и неприязън към моето преподаване, но не им се щеше открито да ми забранят. Управата на Йотеберския регион бе разпространила съобщения, че в страната се отварят училища, където да се изпращат децата за по половин година. Селяните знаеха, че техните наследници ще имат полза, ако отидат там що-годе грамотни.

Избраният син, едър, кротък, блед човек, ослепял с едното око от рана през войната, най-сетне дойде при мен. Беше се облякъл в служебната си униформа — тясно и дълго сако, каквото уерелианските собственици са носили преди три века. Каза ми, че нямам право да уча момичетата да четат, а само момчетата.

Аз му отвърнах, че или ще се занимавам с всички деца, които желаят, или с никое.

— Девойчетата не искат да се обучават — подчерта той.

— Напротив. Четиринайсет от тях са готови да посещават занятията ми. И едва осем момчета. Нима ще кажеш, че момичетата не се нуждаят дори от религиозно образование, Избрани сине?

Последва пауза.

— Те би трябвало да опознаят живота на Туал Милосърдната — забеляза мъжът.

— Тогава ще им напиша историята на Мадоната — веднага реагирах аз.

Той бързо се отдалечи, за да запази достойнство.

Колкото и незначителна да беше тази победа, тя ми достави удоволствие. Най-малкото щях да преподавам още известно време.

Туалтак непрекъснато ме убеждаваше да избягаме в някой централен град. Химичката бе много отслабнала, защото не свикна да приема тежката храна. Мразеше своята работа и хората тук.

— Ти може и да понасяш всичко това, нали си отраснала в колония, сред калта. Обаче аз не съм. Майка ми беше наемна служителка, ние живеехме в хубави стаи на улица „Хабa“, а аз бях най-блестящата стажантка, която някога са имали в лабораторията... — и тя продължаваше отново и отново да се връща към света, който бе загубила.

Все повтаряше, че иска да се махне. Помъчих се да си спомня картите на Яйоуе в изчезналите ми книги. Знаех, че голямата река Йот извира от централната част на страната и лъкатуши три хиляди километра към Южното море. Но къде по-точно се намирахме ние в

тази огромна дължина, колко ли далеч бяхме от Йотебер, разположен на делтата ѝ? Между Хагайот и града сигурно лежах стотици селища като нашето.

— Случвало ли ти се е да те изнасят? — попитах веднъж Туалтак.

Младата химичка се обиди.

— Долу бях наемница, а не жена за употреба.

— Аз пък съм била такава цели две години. Ако още веднъж някой тип ми посегне, ще убия или него, или себе си. Мисля, че две жени от Уерел, тръгнали сами на път, рискуват да бъдат изнасилени. Нямам кураж да го направя, Туалтак.

— Не може навсякъде да е същото като тук! — извика тя толкова отчаяно, че гърлото ми се стегна и аз се задавих в сълзи.

— Навярно когато отворят училища, ще дойдат хора от градовете... — ето цялата надежда, която успях да ѝ вдъхна. — Моли се тази година реколтата да е добра и да си получим надниците. После току-виж сме хванали някой влак...

Това наистина беше най-голямата ни надежда. Основният проблем бе дали ще съумеем да си вземем парите от вождовете и тяхната кохорта. Кооперативните приходи се държаха в една каменна къщичка, наричана Хагайотската банка, и само големците ги виждаха. Всеки човек имаше отворена сметка тук и всички си пазеха квитанциите като зеницата на окото. Началникът на банката беше готов да ти напише документ, ако искаш, но жените и децата нямаха право да теглят нито стотинка. Е, даваха ни някакви заместители — глинени парчета, белязани от споменатия началник, с които можехме да купуваме разни селски стоки помежду си: дрехи, сандали, инструменти, мънистени огърлици, оризова бира. Уверяваха ни, че истинските ни доходи стоят на сигурно място. Спомних си за онзи сакат мъж от Шомеке, който подскачаше и пееше: „Господи, пари в банката! Ах, чудо невидяно!“

Още преди ние да се появим, жените бяха протестирали срещу въпросната система. Сега имаха подкрепата и на нас деветте.

Една вечер попитах своята приятелка Сайуги, чиято коса бе бяла като кожата ѝ:

— Ти, миличка, чувала ли си какво е станало в Надами?

— Да — отвърна ми тя. — Всички жени се вдигнали на бунт, а после мъжете въстанали срещу господарите. Но нямали оръжие. И ето че през нощта някаква девойка открадна ключа от кутията на собственика и отворила вратата на крепостта, където босовете държали пушките и патроните. Така робите се въоръжили. Убили представителите на корпорацията и провъзгласили Надами за свободна територия.

— Следователно и на Уерел тази история е известна. Дори и там се говори, че *слабият пол* е поставил началото на Освободителното движение. Ами тук мъжете приказват ли за това? Знаят ли го?

Сайуги и другите наоколо кимнаха.

— Ако една девойка е отървала робите от Надами, може би жените от Хагайот ще успеят да освободят парите, които ни се полагат.

Моята приятелка се разсмя. Тя подхвърли на група старици:

— Чуйте само какво казва Ракам. Само я чуйте...

След много разговори в продължение на цял месец най-сетне бе създадена делегация от трийсет пратенички. Преминахме моста над рова откъм мъжката страна и най-церемониално поискахме да се срещнем с вожда. Нашият основен довод в преговорите беше *срамът*. Сайуги и по-смелите селянки трябваше да опипат почвата, защото те знаеха докъде могат да засрамят мъжете, без да ги разгневят и ожесточат. Слушах как говорят хора с достойнство и гордост. За първи път, откакто бях дошла на Яйоуе, се усетих част от тези люде, почувствах се горда и достойна заедно с тях.

Нищо в едно село не става бързо. Ала след жътвата идната година работничките от Хагайот съумяха да си изтеглят в брой собствения дял от банката.

— Сега ще се борим за друго — казах на Сайуги, понеже тук изобщо липсваше тайно гласуване. Когато се провеждаха местни избори (дори за ратифициране на Конституцията), вождовете попълваха и пускаха бюлетините за своите сънародници. А от името на жените просто нямаше никакви бюлетини.

И те написаха изявление, с което искаха равно участие.

Но аз не останах в селото, за да помогна да се осъществи тази промяна. Туалтак беше наистина болна и полуобезумяла от желание да се измъкне от мочурищата, да иде в града. Естествено и аз мечтаех за същото. Тъй че щом си взехме заплатите, Сайуги и няколко други жени

ни закараха с каруца до гарата. Там вдигнахме флага като сигнал, че има пътници за качване, та да спре следващият влак.

Той дойде подир три часа. Това бе дълга композиция, натоварена с ориз, който трябваше да бъде доставен в преработвателните заводи на Йотебер. Настанихме се във вагона за персонала с още неколцина яйоуейци от околността. Бях затъкнала един голям нож в колана си, обаче никой от мъжете не се отнесе непочтително към нас. Далеч от лагерите си те бяха скромни и свити. Седях стгушена в ъгъла и гледах огромните диви мочурища и селата по брега на пълноводната река. Искаше ми се това мое пътуване да продължи завинаги. Но на леглото под мен Туалтак кашляше и се оплакваше. Когато спряхме в Йотебер, бе толкова отслабнала, че се наложи да я заведа на лекар. Някакъв униформен мъж от персонала прояви внимание и ни обясни как да стигнем до болницата с обществения транспорт. Докато с трясък се движехме из претъпканите улици, аз бях щастлива в пълния автобус и не можех да го скрия.

В болницата ни поискаха гражданските документи.

Никога не бях чувала за такива неща. По-късно установих, че те са били дадени на вождовете от Хагайот — големците ги задържаха, както всички бумажки на „техните“ жени.

Изведнъж долових една служителка на гишето да казва на друга:
— Как е възможно човек да изпадне така?

Аз знаех много добре каква гледка представлявам. Знаех, че и двете приличаме на мръсни отрепки. Разбирах, че им се струвам глупава и невежа. Но след тази реплика гордостта и достойнството ми се пробудиха. Пъхнах ръка във вързопата и измъкнах оттам удостоверението си за освобождение с онова, което Ерод бе написал върху него. То беше омачкано и изпоцапано.

— Ето най-важния документ — произнесох на висок глас, който накара онези кокони да трепнат и да се обърнат. — Подпечатан е с кръвта на моята майка и моята баба. Приятелката ми тук е болна. Има нужда от спешна помощ. Тъй че доведете веднага лекар!

Някаква слаба, нисичка жена свърна към нас от коридора:
— Елате насам.

Една от чиновничките на гишето се опита да протестира. Нашата спасителка само я изгледа. Последвахме я в амбулаторията.

— Аз съм доктор Йерон и в момента служа като медицинска сестра. А вие сигурно идвате от Стария свят, от Уерел? Седни тук, детето ми, свали си ризата. Откога си на Яйоуе?

Буквално след четвърт час тя вече бе определила диагнозата на Туалтак и я бе настанила в болничното отделение за почивка и наблюдение. После, узнала за премеждията ни, ме изпрати с бележка до нейна приятелка, която можеше да ми намери квартира и работа.

— Преподавател! — възкликна доктор Йерон. — О, момиче, та ти си като дъждовна вода за тази пресъхнала земя!

И наистина първото училище, с което говорих, беше готово да ме наеме веднага, за да преподавам всичко, каквото си пожелаея. Но понеже идвах от капиталистическа страна, отидох да обиколя и друга места — исках да проверя дали няма да ми дадат по-голяма заплата. Върнах се обаче в първото. Хората там ми харесаха.

Преди Освободителната война градовете на асетите откупували своята относителна самостоятелност, като плащали данък от спечеленото. Така те разполагали с болници, училища, редица образователни програми. Имало дори университет за тях в старата столица. Корпорациите, разбира се, следели и цензурирали всичко, което се преподавало и пишело, в зависимост от собствените си интереси. Но въпреки тия строги ограничения асетите успявали да използват достъпната им информация, както намерят за добре, а гражданите на Яйоуе ценели образованието много високо. През войната, която траяла дълги години, тази система за постигане на света рухнала. Цяло едно поколение възмъжало, без да познава нищо друго, освен как да се бие и да се укрива, освен болестите и глада.

Веднъж директорът на моето училище ми каза:

— Нашите деца са отраснали неграмотни и невежи. Защо тогава се чудим, че вождовете в колониите просто заеха мястото на босовете от корпорациите? Кой е можел да им попречи?

Всички честни хора бяха страстно убедени, че тъкмо образованието ще доведе до истинската свобода. Те продължаваха да водят война за своето Освобождение.

Йотебер бе голям, беден, слънчев град, който се простираше на дълъг и шир с ниските си сгради и огромни сенчести дървета. Из него се ходеше главно пеша; само велосипеди и някои обществени автобуси подрънкваха сред бавно влачещите се тълпи. Бараки и колиби се

редяха цели мили надолу по наводняваните райони край течението на реката. Зад дигите почвата беше достатъчно плодородна за земеделие. Сърцето на града бе разположено върху плоско възвишение — от него се спускаха преработвателните комбинати и разпределителните станции на влаковете. Центърът ми напомняше столицата на Вое Дайо, но по-стар, някак по-скромнен. Нямаше ги големите магазини на собственици, хората продаваха всичко на открити сергии из пазарите. Тук, на юг, въздухът беше мек и топъл, морски въздух, потопен в слънчева светлина и омара. Продължавах да се чувствам щастлива. По Божията милост аз съм човек, който бързо забравя тегобите, и в град Йотебер наистина изпитвах щастие.

Ето че Туалтак се възстанови, после си намери хубава работа като химичка в една фабрика. Рядко се виждах с нея, защото нашето приятелство бе продиктувано по-скоро от обстоятелствата, а не по лично предпочитание. Винаги, когато я срещнех, тя ми говореше за улица „Хаба“, за нейната лаборатория на Уерел и все се оплакваше от живота.

Доктор Йерон не ме забрави. Изпрати ми вест да я посетя и аз го сторих. Сетне ме покани на събрание на някакво образователно дружество. Това бе група от демократично настроени хора, предимно учители, които полагаха усилия да преодолеят властта на племенните и регионалните вождове при новата Конституция. Мъчеха се да изличат старото робско съзнание — закостенялата, потискаща йерархия, с която се бях сблъскала в Хагайот. Моят опит им беше доста полезен, защото като граждани всички те бяха попадали по-рядко под ударите на игото. Най-активни в своя гняв бяха жените в групата. Претърпели най-големи беди през годините на Освободителното движение, сега нямаха какво толкова да губят. Накратко, мъжете се придържаха към постепенно извоюване на права, а пък дамите — към революционния дух. Тъй като идвах от Уерел и не познавах политиката на Яйоуе, през повечето време аз не вземах страна. Трудно ми беше да говоря. По принцип умеех да го правя и понякога имах да кажа много, обаче мълчах и слушах. Тези хора заслужаваха да бъдат чути.

Вече бях проумяла, че невежеството защитава позициите си най-остро и неграмотността е най-ловка. Макар че Вождът (тоест президентът на Йотебер, овластен чрез фалшифицирани избори) не

разбираше нашите контраманипулации на образователните програми, той енергично контролиреше училищата, изпращайки инспектори да следят нашите часове и да цензурират книгите ни. Но най-важното — също както корпорациите навремето, големият управник бе завладял телеканала. Новините, разните блокове, марионетките, участващи в предаванията на живо... на всичко той дърпаше конците. Как тогава учителите да преодолеят цензурата? Простите родители оставяха децата си да включват екрана и да слушат, гледат, чувстват онова, което Вождът искаше да знаят: свободата, това е покорност пред водачите, благородството е в силата, мъжествеността пък се крепи чрез власт и насилие. Срещу въплъщаването на тези *истини* в реалния живот и тяхното съпреживяване по канала какво можеха да сторят думите?

— Грамотността е ирелевантна^[1] — опечалено вметна една от нас. — Правителството е намерило пряк път до умовете на хората, използвайки постлитературни информационни технологии...

Замислих се над забележката ѝ, макар да ми бяха неприятни сложните изрази, които употребяваше. Имах вътрешното усещане, че е права.

За моя изненада, на следващото ни събрание се появи един пришълец, заместник-посланик от Екумен.

Предполагаше се, че той е силен коз в подкрепа на президента, защото бе изпратен от старата столица очевидно да даде рамо в борбата му срещу Световната партия. Тя все още беше доста влиятелна тук и настояваше да не се допускат никакви чужденци на Яйоуе. Смътно бях чувала, че съществува такъв човек, обаче не очаквах да го срещна на сбирка на подривни училищни преподаватели.

Оказа се нисък мъж с червеникавокафяв цвят на кожата, с бяло в ъгълчетата на очите си, но ако се абстрахираме от това, твърде красив. Беше се настанил точно отпреде ми. Седеше съвършено неподвижен, сякаш цял живот бе седял така, и слушаше, без нищо да промълви, сякаш винаги е слушал по този начин. В края на събранието се огледа и извърна странните си очи право към мене.

— Радосе Ракам? — попита тихо.

Аз кимнах, онемяла от удивление.

— Наричам се Йехедархед Хавжива. Наскоро получих книги за вас от Стария Ритъм.

Ококорих се.

— Книги ли?

— От Стария Ритъм — повтори той. — Есдардон Айа от Уерел.

После се усмихна. Имаше широка, открита усмивка.

— О, и къде са те? — извиках аз.

— Вкъщи. Довечера можем да ги пренесем, ако желаете.

Разполагам с кола.

Чужденецът подхвърли предложението си с известна ирония и безгрижие, като човек, от когото не се очакваше да притежава кола, макар че му е драго.

Доктор Йерон се приближи към нас.

— Значи я откри — кимна му тя.

Йехедархед я погледна с такова светнало лице, че на мен ми мина през ума: сигурно те двамата са любовници. И тук не би имало нищо необичайно, въпреки че лекарката бе доста по-възрастна. Наистина Йерон беше привлекателна жена. И все пак колко странно бе да се замисля над това, защото в стила ми никак не влизаше да се занимавам с личните работи на хората. Тези неща изобщо не ме вълнуваха.

Докато говореха, той я докосна с ръка и аз забелязах голямата нежност в неговия жест — почти неуверен, но доверчив. Да, ето го великото чувство. На раздяла обаче те не си отправиха онзи поглед на взаимно интимно разбирателство, както обикновено постъпват влюбените.

Скоро потеглихме със служебния автомобил на пришествие. Двете му телохранителки пътуваха на предните седалки. Сетихме се отново за Есдардон Айа, чието име в свободен превод означаваше Стария Ритъм. Тогаваш аз му разказах как мъдрият Айа бе спасил моя живот, изпращайки ме тук. Той слушаше така, че ми бе леко да продължавам. Признах без стеснение:

— Направо се поболях по книгите си. Мислех за тях и ми липсваха като семейство. Сигурно е глупаво човек да се чувства по такъв начин.

— Защо да е глупаво? — попита мъжът. Имаше чуждестранен акцент, но говореше твърде гладко местния език, а лицето му бе красиво, смирено и сърдечно.

Започнах да обяснявам всичко наведнъж:

— Ами те са толкова скъпи на сърцето ми, защото бях неграмотна, когато отидох в града. Именно *те* ми дадоха свободата, въведоха ме в целия свят... в световите. Сега виждам, че телекомуникациите, холоекраните и предаванията на живо значат много повече за хората, понеже им създават усещане за настояще. Може би привързаността към книгите е просто привързаност към миналото. Яйоуейците трябва да се борят за бъдещето. Пък и ние никога няма да успеем да променим човешкото съзнание само с думи.

Гостът ме слушаше съсредоточено, както преди на събранието, и после бавно отвърна:

— Но думите са съществен начин на мислене. Добрите книги пазят знаците на истината... Аз също не умеех да чета до зрялата си възраст.

— Странно. Не разбирам.

— Всъщност знаех да чета, обаче не го правех. Живеех в нещо като село. А библиотеките са нужни в градовете — подчерта той така категорично, сякаш бе размишлявал по въпроса. — Ако нямаме книжовност, всяко поколение ще трябва да започва все отначало. Това е чиста загуба на сили. Дължни сме да съхраняваме словото.

Когато стигнахме неговата къща в горния край на стария квартал, видях в коридора няколко кашона с томове.

— Но тези книги не са мои всичките! — възкликнах аз.

— Есдардон Айа каза, че са твои — отвърна Йехедархед със своята характерна открита усмивка и погледна към мен. При космическите гости е много по-лесно да определиш накъде гледат, отколкото при нас. Тук, с изключение на хората със сини очи, трябва да си на достатъчно близко разстояние, за да разбереш в каква посока се върти тъмната зеница в тъмното око.

— Просто няма къде да държа толкова количество — бях смаяна от факта, че Стария Ритъм ми даваше свободата за втори път.

— Е, ами в училище? В училищната библиотека?

Идеята беше добра, обаче веднага се сетих за нахалните инспектори, които щяха да ги преровят, а може би дори да ги конфискуват. Когато изразих своите опасения, заместник-посланикът попита:

— Ракам, какво ще кажеш, ако аз ги представя като подарък от посолството? Тогава инспекторите ще трябва да се съобразяват със

ситуацията.

— О! Защо правите всичко това? И двамата с господин Айа сте толкова отзивчиви! Извинете, вие също ли сте от Хейн?

— Да — кимна той, без да отговори на другия ми въпрос. — Бях хейнец. Надявам се някога да стана яйоуеец.

Покани ме да пийнем малко вино, преди едната телохраниелка да ме закара до вкъщи. Беше непосредствен и дружелюбен, но мълчалив човек. Предположих, че е бил раняван, защото видях белези по лицето му и вдлъбнатина на главата явно от удар. Запита ме в коя област са книгите ми.

— История — отвърнах.

Той пак се усмихна, този път замислено. Нищо не каза, само вдигна чаша към мен, аз поех своята и ние отпихме.

На следващия ден докара книгите в училището. Когато опразнихме кашоните и сложихме подаръка на лавици, установихме с какво огромно съкровище сме се сдобили.

— Даже в университета не може да се намери нищо подобно — заяви някакъв учител, който беше ходил там в продължение на година.

Имаше исторически и антропологични изследвания на Уерел и на световите от Екумен, творби в областта на философията и политиката от уерелианци или чуждопланетци; имаше също компендиуми^[2] за литературата, поезията и разказа, енциклопедии, научни трудове, атласи, речници. В ъгъла на една етажерка бяха подредени моите собствени книги, моето лично богатство, дори и оная нескопосна „История на Яйоуе“, публикувана от местния университет в година първа след Освобождението. Повечето оставих в библиотеката, но тази и още няколко други взех у дома — от любов, за утеха.

Съвсем наскоро си бях намерила и нова любов. Едно от децата в училище ми донесе малко котенце, едва отбито. Момчето ми го подари с такава гордост и обич, че не можах да откажа. Когато пробвах да го дам на някой колега, всички се засмиваха:

— Ти си избраницата, Ракам!

И тъй, без особено желание аз занесох деликатното създанийце вкъщи. Страхувах се, че е толкоз уязвимо, и изпитвах лека погнуса. Жените от беца отглеждаха свои любими животни, котки и кучета,

които хранеха по-добре от нас. Някога дори бях наречена с името на такъв питомец.

Щом понечих да го извадя, гостенчето се уплаши и ми ухапа палеца до кокал. Беше мъничко и крехко, обаче имаше остри зъби. Започнах да се отнасям към него с известно уважение.

Вечерта го оставих да дреме в кошницата, но то се покачи на леглото и взе да ми се завира в лицето. Накрая го пъхнах под завивката. Там си спа напълно спокойно през цялата нощ. На сутринта ме събуди, като почна да се върти отгоре ми, за да гони пращинките, които се открояваха в слънчевите лъчи. Това ме накара да се разсмея още неразсънена, което е твърде приятно. Всъщност не бях се смяла много през живота си, а ми се искаше.

Котето беше съвсем черно; точиците му се показваха едва при определена светлина — и те черни върху катранения фон. Нарекох го Собственика. Открих, че ми е драго вечер след работа да бъде посрещана от моя Собственик.

През следващата половина година планирахме голямата демонстрация на жените. Състояха се доста митинги, на някои отново се засякох със заместник-посланика и вече го търсех с поглед, където отивах. Обичах да наблюдавам как слуша нашите препирни. Едни спореха, че инициативата не трябва да се ограничава само до женските права, защото равенство се полага на целия народ. Други привеждаха аргументи, че по никакъв начин не бива да разчитаме на подкрепа от чужденци, а да създадем чисто яйоуейско движение. Хейнецът Йехедархед мълчеше, но аз се ядосах страшно.

— Да, чужденка съм — заявих. — Значи ли това, че не ви трябва? Така могат да говорят бившите господари от Уерел — нима с нещо сте по-добри от тях!

Доктор Йерон вметна:

— Бих повярвала, че равенството важи за всички нас, ако го видя записано в Конституцията на Яйоуе.

Утвърдена по времето, когато съм била в Хагайот, тя даваше граждански привилегии само на мъжете. В края на краищата това бе издигнато като наше основно искане: да бъде внесена поправка в същия смисъл и за жените. После — да се осигури право на тайно гласуване и да се гарантира свобода на словото, печата и сдруженията плюс неограничен достъп до образование за всички деца.

През оня горещ ден и аз лежах върху железопътните релси заедно с още седем хиляди жени. Пях в хор с тях. Чух как звучат толкоз много гърла, извисили се мощно в един глас. Беше изключително вълнуващо.

Успоредно с подготовката на голямата демонстрация бях започнала отново да водя публични беседи. Имах дар слово и ние го използвахме. Понякога идваха хулигани или невежи мъже да ме апострофират и заплашват. Те викаха насреща ми:

— Босовско женище такава, дето си взело да ни се правиш на собственичка, я да заминаваш там, откъдето си дошла, черна курво!

Веднъж (онези продължаваха да крещат „Връщай се, връщай се!“) аз се наведох над микрофона, за да кажа:

— Не мога да го сторя. Помня една такава песен от плантацията, където бях робиня преди години...

Усмихнах се и сетне подхванах:

*О, о, Яй-о-уе,
никой никога
не се е върнал от теб.*

Песента ги накара да млъкнат. Усетиха я — и тях ги прониза нейната ужасна мъка, тъй дълбокият ѝ копнеж.

След нашата голяма демонстрация вълненията не стихнаха, но имаше моменти, в които падахме духом и Движението не се движеше според израза на доктор Йерон. Точно тогава отидох при нея, предложих ѝ да основем печатница и да започнем да издаваме книги. Това бе моя мечта още от времето в Хагайот, когато Сайуги докосна своите думи, написани върху хартия, и се разплака.

— Приказките отминават — рекох аз. — Всички слова и образи на телеекрана също отминават и всеки може да ги преиначи. Книгите обаче остават. Те са нещо трайно, изграждат тялото на историята, както казва Йехедархед Хавжива.

— Ами инспекторите? — възрази ми доктор Йерон. — Преди да се въведе поправката за свобода на печата, вождовете няма да допуснат нищо освен онова, което налагат те.

Но на мен не ми се щеше да се откажа от тази идея. Знаех, че в Йотебер не можем да публикуваме политически материали, ала настоявах да опитаме с разкази и стихове на жени от региона. Други смятаха, че това е излишно пилеене на енергия. Дълго време въпросът беше дискуссионен. Господин Йехедархед се завърна от поредното си пътуване до столицата. Той изслуша нашите спорове, без да реагира. Аз останах разочарована. Надявах се, че хейнецът ще подкрепи проекта ми.

Веднъж се прибирах от училище и вървах към своя „апартамент“, който се намиреше в голяма, стара, шумна къща недалеч от насипа. Разположението ми харесваше, защото моите прозорци гледаха към дърветата. Отвъд тях се виждаше реката. Тук тя бе четири мили широка и течеше между пясъчни наноси, тръстики и острови с върби през сухия период или преливаше извън коритото си през влажния сезон, когато я връхлитаха дъждовни бури. Този ден, тъкмо приближавах до къщата, се появи Йехедархед с две навъсени жени непосредствено зад него, както винаги. Поздрави ме и запита дали можем да поговорим. Притесних се и не знаех какво да направя, освен да го поканя горе.

Телохранителките му останаха да чакат в коридора. Аз живеях само в една просторна стая на третия етаж. Седнах върху леглото, а Хавжива се отпусна на стола. Собственик се разхождаше наоколо и мъркаше.

Бях забелязала, че пришълецът се забавлява да разочарова Вожда и неговите приближени, които вечно се обкръжаваха с помпозност, движеха се с цели флотилии коли и кордони, обличаха се в пищни униформи. Самият той и двете полицайки ходеха вредом из грамадния Йотебер в скромната му правителствена кола или пеша. Хората го обичаха заради това. Добре знаеха (както и аз бях научила), че е бил нападнат, пребит и зарязан полужив от някаква шайка на Световната партия през първия му ден тук, когато излязъл да се поразходи без придружители. Яйоуейците ценяха този кураж и навика му да разговаря с всички и навсякъде. Те вече го приемаха. Ние от Освободителното движение го смятахме за наш „Пратеник“, ала той бе и „техен“, включително на президента. Вождът може и да не харесваше неговата популярност, но искаше да се възползва от нея.

— Разбирам, че мечтаеш да печаташ книги — започна гостът, като в същото време галеше котето, весело размахало лапички във въздуха.

— Доктор Йерон твърди, че няма смисъл, преди да постигнем поправките в Конституцията.

— На Яйоуе има издателство, което не се контролира пряко от правителството — кимна господин Йехедархед, продължавайки да гали Собственик по корема.

— Внимавайте, хапе — предупредих го. — Къде е то?

— В университета. Да, виждам — той погледна палеца си. Аз му се извиних. Попита ме сигурна ли съм дали животинката е мъжко коте. Отвърнах му, че така ми бяха казали, но не се бях сетила да проверя. — А пък аз имам друго впечатление. Твоят Собственик е дама — забеляза прищълецът по такъв начин, че избухнах в най-неудържим смях.

Хавжива също се разсмя, докато смучеше кръвта от ухапаниа си пръст, и обясни:

— Тук никой не се интересува особено от него. Той е бил само маневра от страна на корпорациите — нека асетите да си въобразяват, че посещават колеж. През военните години бил напълно затворен. След Освобождението е отворен отново и се влачи, без да му обръщат внимание. Повечето преподаватели са остарели. Щом дошъл мирът, те пак се върнали на работа. Правителството го субсидира, понеже звучи добре да има университет на Яйоуе, но иначе не му отделя специални грижи, защото няма престиж. И защото мнозина са непросветени хора — каза го без упрек, просто като констатация. — Та там наистина съществува издателство.

— Зная — измъкнах старата си книга и му я показах.

Той я преглежда няколко минути. Върху лицето му се появи странна нежност, докато я разлистваше. Не можех да откъсна очи от него. Беше все едно да наблюдаваш жена с дете на ръце — израза на постоянно внимание и отклик.

— Пълна е с пропаганда, грешки и надежди — рече накрая и гласът му също бе нежен. — Е, Ракам, струва ми се, че това би могло да се преодолее. Не мислиш ли? Нужен е само редактор. И някои автори.

— Ами инспекторите? — предупредих го, имитирайки доктор Йерон.

— За Екумен не е трудно да изисква академична свобода. Ние каним хора да посещават школите ни на Хейн и Ве. Ще се опитаме да привлечем и завършилите вашия университет. Но, разбира се, ако тяхната образователна система е дълбоко порочна поради липса на книги, на информация...

— Господин Йехедархед, може би вие съзнателно възнамерявате да рушите устоите на правителствената политика?

Въпросът някак ми се изплъзна от устата.

Той не се засмя. Мълча дълго, преди да отговори:

— Не зная. Досега посланичката стоеше зад мене. Възможно е и двамата да получим укори. Или да ни изгонят. Всъщност аз бих желал... — странните му очи отново бяха вперени право в лицето ми. После гостът сведе поглед към книгата, която още държеше в ръце. — Онова, което искам, е да стана гражданин на тази планета. Но аз съм полезен на Яйоуе и неговото Освободително движение от позицията си на екуменски представител. Така че ще продължа да я използвам или да злоупотребявам с нея, докато не ме принудят да спра.

Хавжива ми предложи да отида в университета да преподавам история и когато вече бъда там, да пожелаая доброволно да редактирам изданията на печатницата. Всичко това изглеждаше тъй абсурдно за жена с моето потекло и скромни познания, че ми се стори — не съм го разбрала добре. Щом хейнецът ме увери в обратното, реших, че сигурно е останал с твърде погрешни впечатления от мен и моите способности. След като поговорихме още малко по темата, той си тръгна. Навярно усети, че ме притеснява или пък сам се видя в небрано лозе. Макар че всъщност доста се смя, аз съвсем не се чувствах неловко, а просто си казах, че леко съм се побъркала.

Опитах се да обмисля предложението му, изискващо от Ракам да се надскочи толкова много. Струваше ми се като надвиснал товар този избор, който трябваше да направя, това бъдеще, което не можех дори да си представя. Но скоро открих, че съм обсебена от него самия, Йехедархед Хавжива. Все го виждах седнал на стария стол в стаята, навел се да милва Собственик. Как изсмукваше кръвта от своя палец. Как се усмихваше. Как ме гледаше с бялото в ъгълчетата на очите си. Отново съзирах червеникавокафявото му лице и ръцете с цвят на глина. Неговият тих глас изпълваше съзнанието ми.

Взех котето в длани, то бе поотраснало вече, и го погледнах отзад. Не забелязах мъжки член. Малкото, черно, копринено телце се гърчеше в моята прегръдка. Спомних си думите на пришълеца „Твоят Собственик е дама“ и пак ми се щеше да се разсмея или да се разплача. Погалих животинката, сетне я пуснах на пода, а тя приклепна спокойно и започна да се ближе по рамото.

— О, горкичката ми дама — промълвих аз. Не знаех кого точно имам предвид. Котето, госпожа Тезайо или себе си.

Хавжива бе заръчал да размисля върху предложението му. Колкото време е нужно. Изобщо не бях го сторила, когато само след един ден той се появи. Вървеше пеша и ме чакаше да изляза от училището.

— Ракам, искаш ли да се поразходим към дигата?

Аз се озърнах.

— Ето ги там — мъжът посочи своите стъклооки телохранилки. — Където и да ида, те винаги ме следват на три до пет метра разстояние. Да се разхожда човек с мене е скучно, но безопасно. Целомъдрието ми е напълно гарантирано.

Минахме през улиците, които водеха до дигата, и започнахме да се изкачваме по нея в издължените светлини и сенки на настъпващата вечер: топла, розовозлатиста, ухаеща на река, кал и тръстики. Двете жени с пушки крачеха подире ни.

— Ако решиш да приемеш предложението ми и постъпиш в университета — каза той след дълго мълчание, — аз ще бъда постоянно там.

— Само че още не съм... — запънах се.

— Ако останеш в Йотебер, и аз ще живея тук. Разбира се, стига да ми позволиш.

Нищо не отвърнах. Йехедархед ме погледна, без да обръща глава. Изведнъж от устата ми се откъсна:

— Харесва ми, че мога да виждам накъде гледаш.

— А на мен пък ми харесва, че не виждам в каква посока гледаш — той се вираше право в очите ми.

Продължихме разходката си. Една чапла изхвъркна от тръстиково островче, размаха огромните си криле над водата и отлетя надалеч. Вървахме на юг покрай течението на реката. Цялото небе на

запад бе ярко озарено от залязващото слънце, което се скриваше зад града в димна омара.

— Ракам, защо не ми разкажеш за родното си място, за своя живот на Уерел? — промълви съвсем тихо Хавжива.

Аз си поех дълбоко дъх:

— Свършено е с него. В миналото е.

— Ние самите сме нашето минало. Макар и не само това. Искате ми се да те познавам. Прости ми. Така ми се иска да те познавам.

След известно време му признах откровено:

— И на мене ми се ще да ти разкажа. Но всичко в моята предишна съдба е много потискащо. Толкова е грозно. А тук и сега е красиво. Не бих желала да пропиляя тези мигове.

— За мен ще бъде скъпа всяка твоя дума — тихият му глас проникваше съкровено в душата ми.

И аз му разправих, каквото можах, за лагера Шомеке и после набързо и останалите прекеждия от живота си. Понякога хейнецът задаваше въпрос. През по-голямата част от разходката просто слушаше. В някакъв момент ме бе взел за ръка, без да забележа. Когато ме пусна, защото леко помръднах и той си помисли, че навярно ми пречи, нежният допир на тази длан ми липсваше. Тя бе хладна. Усещах ласката ѝ и след като я отдръпна.

— Господин Йехедархед — чу се глас зад нас. Беше една от телохранителките. Слънцето бе залязло и небето се къпеше в златистоалени отблясъци. — Не е ли време да се връщаме?

— Да, благодаря.

Щом се обърнахме, аз хванах ръката му. Почувствах как спря да диша.

След Шомеке никога не бях горяла от желание към някой мъж или жена — това е самата истина. Обичах хората, отнасях се към тях с любов, но не и със страст. Тази врата бе заключена за мен.

И ето че днес започваше да се отключва. Усетих такава слабост при докосването на тялото му, че едва можех да ходя. Промълвих:

— Толкова е хубаво човек да се разхожда с тебе и да изпитва вълшебно чувство за сигурност.

Надали знаех какво точно да кажа. Бях вече трийсетгодишна, ала се държах като младо момиче. Всъщност аз изобщо не съм била младо момиче.

Пришълецът нищо не отвърна. Вървахме мълчаливо между реката и града във величествената светлина на залеза. Изведнъж ме попита:

— Искаш ли да дойдеш у дома с мене, Ракам?

На свой ред не отговорих.

— Те не влизат вътре — прошепна мъжът в ухото ми; тогава долових неговия дъх.

— Не ме карай да се смея! — възкликнах аз и се разплаках.

Роних сълзи през целия обратен път по дигата. Разридавах се; после ми се струваше, че конвулсиите ще спрат, но отново започвах да хлипам. Оплаквах всичките си страдания, големия си срам. Плачех, защото те ме съпровождаха сега и винаги щяха да ме съпровождат. Плачех, защото вратата беше отворена и най-сетне можех да мина от другата страна, а се страхувах да го направя.

Щом се озовахме в колата, която чакаше близо до училището, Йехедархед просто ме прегърна мълчешком. Двете жени на предните седалки въобще не се обърнаха.

Влязохме в къщата му, където бях идвала веднъж преди — старинен дом на някакъв собственик от периода на корпорациите. Той поблагодари на телохранителките и затвори металната врата.

— Трябва да вечеряме, а готвачката си е отишла. Мислех да те поканя на ресторант, но забравих.

Заведе ме в кухнята. Там намерихме студен ориз, салатата и вино. След като се нахранихме, Хавжива ме погледна през скромната маса и пак сведе очи. Колебанието му ме накара да не говоря нищо. След доста време каза:

— О, Ракам! Ще ми позволиш ли да те любя?

— И аз искам да те любя — промълвих. — Никога никого не съм любила. Никого.

Той се изправи усмихнат и ме хвана за лакътя. Изкачихме се заедно по стълбите, отминавайки онова, което преди години е било вход към мъжката част на къщата.

— Живея в беца — обясни Йехедархед. — В харема. Настаних се откъм женската страна. Хубава гледка се открива оттам...

Влязохме в стаята на звездния гост. Той спря пред мен, после отмести поглед встрани. Толкова бях уплашена, тъй смутена, че имах чувството — не мога да се доближа до него, нито да го докосна.

Направих усилие да пристъпя. Вдигнах длан и едва погалих лицето му, белезите до окоето и на устната; накрая обвих ръце около шията му. Вече можех да го прегърна силно, много силно.

Някъде посред нощ, както лежахме притиснати и почти задрямали, аз го попитах:

— Спал ли си с доктор Йерон?

Почувствах, че Хавжива се засмя, леко, нежно се засмя; усетих го по корема му, който се допираше в моя.

— Не. С никой друг на Яйоуе, освен с теб. А ти с никого на Яйоуе, освен с мен. И двамата сме девствени тук, в този свят... Ракам, араха...

Той облегна глава в трапчинката на рамото ми, пошепна нещо на някакъв чужд език и се унесе. Спеше тихо, дълбоко.

По-късно същата година отидох в университета. Оказа се, че отговарям на изискванията за оня период. Оттогава работя там като преподавател по история и редактор в издателството.

Верен на обещанието си, Хавжива бе постоянно или поне през повечето време наблизо.

Добавките към Конституцията бяха приети чрез тайно гласуване в осемнайсетата година от Освобождението. За събитията, довели до победата ни, и онези, които я последваха, можете да прочетете в тритомната „История на Яйоуе“, публикувана от Университетското издателство. Ето че сега разказах всичко, за което бях помолена да свидетелствам. Завършвам го, както завършват доста повести, със събирането на двама души. Какво са любовта и желанието на един мъж, на една жена пред промените в два свята, върху фона на големите революции, развихрили се по времето на отделни съдби, върху фона на надеждата и несвършващата жестокост на човешкия род? Нещо съвсем дребно. Но ключът също е много малък в сравнение с вратата, която отключва. Ала ако го загубиш, тя може би никога няма да се отвори. В нашите тела започваме да губим или да придобиваме своята свобода, в нашите тела приемаме или слагаме край на своето робство. Затова написах тази книга — за моя приятел, с когото живях и ще умра свободна.

[1] В случая — неспособна да се справи с някои особености на езика. — Б.ред. ↑

[2] Съкратени изложения на основни насоки. — Б.ред. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.